

Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Sesterská uniforma v minulosti a dnes
Diplomová práce

Vedoucí práce:
doc. PhDr. Valérie Tóthová, Ph.D., R.N.

Autor práce:
Bc. Michaela Brynychová

28. května 2007

Abstract

Nursing uniform in the past and the today

This paper aims to describe the development of nurse uniforms in the Czech Lands since the beginnings of the nursing profession in the thirteenth century up to the present day. It is a qualitative research, a historical data analysis. The methodology of this paper is based on procedures of searching, sorting and consequent processing of historical and archival documents concerning this subject.

This paper outlines the development of nurse uniforms which is closely linked to the whole history of nursing care in our country. The landmark of nursing profession was set in the thirteenth century which is historically linked with Agnes the Czech. She is considered the founder of Czech nursing.

The paper is divided into two parts. The first one deals with regular uniforms of orders and congregations which have concerned themselves with nursing. The orders are arranged according to their beginnings of operation on our territory.

Part two is dedicated to the actual garment of caregivers – nurses starting from the middle of the nineteenth century when the actual nursing profession originated and was closely linked with the name of Florence Nightingale.

This paper could help to increase the prestige of our profession. If the uniforms of each personnel group working in health service were of a unified colour the orientation and awareness of job specification in our profession would surely be better and more wide-spread.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním diplomové práce v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 28. 5. 2007

Bc. Brynychová Michaela

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Valérii Tóthové, Ph.D., R.N. za vedení mé diplomové práce a za trpělivost, cenné rady a čas, který mi věnovala. Dále můj dík patří Mgr. Aleně Drdulové z Národního centra ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, Mgr. Ludmile Cuřínové z Muzea zdravotnictví při Národní lékařské knihovně a Mgr. Věře Vránové z Lékařské fakulty Univerzity Palackého v Olomouci za pomoc při vyhledávání a sběru dat a materiálů. Také bych chtěla poděkovat všem ostatním, kteří mi byli v průběhu práce jakkoliv nápomocní.

OBSAH

Úvod	4
1. Řeholní oděv	5
2. Období před 13. stoletím	7
2.1 Rytířský a špitální řád sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a Malty - Maltézští rytíři, Johanité (1156 – 1159)	7
2.2 Johanitky (před rokem 1182)	9
3. Století 13.	10
3.1 Řád bratří domu Panny Marie v Jeruzalémě – Němečtí rytíři (1200)	10
3.2 Chudé sestry sv. Kláry – Klarisky (1231)	12
3.3 Řád křižovníků s červenou hvězdou – Křižovníci (1233)	13
3.4 Řád sv. Ducha (polovina 13. století)	15
3.5 Křižovníci s červeným srdcem – bílí křižovníci, Cyriaci (1256)	15
3.6 Řeholní kanovníci ze Sv. Antonína - Antonité, Špitálníci ze Sv. Antonína (1281)	16
3.7 Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského – Lazariáni (1282)	17
3.8 Sestry pokání sv. Marie Magdalény - Magdalenitky (13. – 14. století)	18
4. Století 14. – 15.	19
4.1 Řád řeholních kanovníků sv. Augustina – Augustiniáni kanovníci (1333) ..	19
4.2 Řád služebníků P. Marie – Servité (1360)	20
5. Století 16. – 17.	22
5.1 Řád menších bratří kapucínů – Kapucíni (1600)	22
5.2 Hospitálský řád sv. Jana z Boha – Milosrdní bratři (1605)	23
5.3 Řád sv. Voršily – Voršilky, Římská unie řádu sv. Voršily (1655)	25
5.4 Theatini – Kajetáni (1666)	26
6. Století 18.	28
6.1 Řád sv. Alžběty - Alžbětinky (1709)	28
6.2 Institut blahoslavené Panny Marie - Anglické panny (1747)	30
6.3 Trinitáři (18. století)	32

7. Století 19.	34
7.1 Kongregace milosrdných sester sv. Karla Borromejského - Boromejky <i>(1834 – 1835)</i>	34
7.2 Milosrdné sestry Panny Marie Jeruzalémské - sestry německého řádu <i>(1841)</i>	38
7.3 Milosrdné sestry III. řádu sv. Františka (opavské) – Kongregace milosrdných <i>sester III. řádu sv. Františka v Opavě (1844)</i>	39
7.4 Kongregace milosrdných sester sv. Vincence z Pauly – Vincentky (1845)	41
7.5 Kongregace sestry Neposkvrněného početí Panny Marie III. řádu <i>sv. Františka (1846)</i>	42
7.6 Kongregace školských sester de Notre Dame (1853)	44
7.7 Kongregace šedých sester III. Řádu sv. Františka (pražské) – Šedé sestry <i>(1856)</i>	45
7.8 Kongregace dcer Božské lásky – Mariánky (1870)	47
7.9 Kongregace milosrdných sester sv. Kříže - Křížové sestry (1872)	49
7.10 Řád Navštívení Panny Marie – Visitantky, Salesiánky (1878)	50
7.11 Milosrdné sestry III.řádu sv. Františka pod ochranou Svaté rodiny <i>(brněnské) (1886)</i>	52
7.12 Kongregace sester Nejsvětější Svátosti – Petrinky (1887)	54
7.13 Školské sestry III. řádu sv. Františka (1888)	55
7.14 Česká kongregace sester dominikánek – Kongregace blahoslavené <i>Zdislavy, Zdislavky (1889)</i>	57
8. Století 20.	60
8.1 Kongregace sester sv. Františka od blahoslavené Panny Marie <i>ustavičné pomoci (1901 – 1905)</i>	60
8.2 Kongregace sester premonstrátek (1902)	61
8.3 Kongregace sester III.řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela <i>archanděla – Rafaelky (1907)</i>	63
8.4 Sestry služebnice Neposkvrněného početí P. Marie (1907)	64
8.5 Těšitelky božského srdce Ježíšova - Sestry chudých nemocných (1912)	66
8.6 Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje – Cyrikly, Cyrilometodějky (1928) ..	67
8.7 Kongregace bratří těšitelů z Getseman - Těšitelé (1934)	69

8.8	<i>Sestry Matky Terezy - Misionářky lásky (1990)</i>	70
9.	Uniformy zdravotních sester na našem území	72
9.1	<i>Uniformy od nejstarších dob po první polovinu 19. století</i>	72
9.2	<i>Druhá polovina 19. století, začátek 20. století a 1. světová válka</i>	73
9.3	<i>Vývoj uniforem v letech 1918 – 1939</i>	78
9.4	<i>Uniformy zdravotních sester v době 2. světové války (1939 – 1945)</i>	88
9.5	<i>Období po 2. světové válce 1945 – 1948</i>	89
9.6	<i>Období po únoru 1948 – 1970</i>	94
9.7	<i>Období od roku 1970 – 1990</i>	103
9.8	<i>Vývoj uniforem od roku 1990 až po současnost</i>	111
10.	Závěr	122
11.	Seznam použité literatury	124
12.	Klíčová slova	135
13.	Seznam příloh	136

Úvod

V úvodu této práce bych chtěla zmínit skutečnost, že v současné době není nikde komplexně zaznamenán vývoj sesterských uniforem. Většina publikací, jež se zabývají historickým vývojem ošetrovatelství, se zmiňuje o změnách v konkrétním období (válkách, epidemiích apod.) a o potřebnosti ošetrovatelské profese. Ovšem, až na pár výjimek, se žádná nezabývá služebním oděvem ošetrovatelek, později zdravotních sester.

S uniformou, kterou nosily dřívější ošetrovatelky, dnešní zdravotní sestry, je spojena také prestiž povolání a v neposlední řadě i sociální postavení. S vývojem společnosti, vědy a rostoucími nároky na ošetrovatelskou péči rostly a stále rostou nároky na pracovní oděv sester.

Péče o chudé a nemocné je známa již z dob lazebníků, ranhojičů, kořenářek apod.. Historické prameny uvádějí, že již staří Egypťané dokázali léčit nejrůznější nemoci. Přesto základy ošetrovatelské profese v pravém slova smyslu jsou neochvějně spjaty s šířením křesťanství, dále pak se vznikem lékařských fakult, a hlavně prvních ošetrovatelských škol.

Svět sužovaný nekonečnými válkami o moc a bohatství, nekonečné epidemie nejrůznějších nemocí od břišního tyfu, neštovic či moru, se postupně přikláněl ke křesťanství, a tak se postupně zakládaly jednotlivé křesťanské řády, které se začaly věnovat charitě a péči o chudé, nemocné a trpící. Vznikaly jednotlivé útulky, lazarety, které se postupně přeměnily na špitály spravované jednotlivými řády, kongregacemi a v neposlední řadě i městy či obcemi.

Touto prací bych chtěla naznačit vývoj služebního oděvu sester, který úzce souvisí s celou historií ošetrovatelství u nás. Jako mezník ošetrovatelské profese v českých zemích jsem si vybrala 13. století, které je historicky spjato se sv. Anežkou Českou, která je považována za zakladatelku českého ošetrovatelství.

K dosažení cíle jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, historickou analýzu dat. Cílem této práce je zmapovat vývoj pracovního oděvu osob činných v ošetrovatelské péči. Pro splnění tohoto cíle jsem zpracovávala historické materiály, archiválie a další dostupné zdroje.

1. Řeholní oděv

Již v dávných dobách měly církevní řády, zabývající se charitativní činností a ošetřováním, stanovený povinný způsob odívání. Ten určovala statuta většiny církevních řádů, jež předepisovala odívání, které bylo zejména ve starším období přísně dodržováno a hlídáno.

„U řeholníků měl být oděv výrazem jejich nitra, a proto šaty i obuv musely odpovídat řeholním ideálům chudoby a pokory.“ (5 str. 17)

Vždy záleželo na statutech daného rytířského řádu. Příkladem může být řád sv. Ducha, jehož hlavní činností byla péče o chudé nemocné v jejich klášterních špitálech: „Šat budiž skromný, neboť pány jsou chudí, za jejichž sluhy my se považujeme. Oni chudí otrhaní a špinaví, a proto by bylo neslušné, aby služebník byl pyšný a pán jeho aby byl pokorný.“ (5 str. 17)

Touto větou lze vyjádřit i skromnost oděvu jiných církevních řádů. Pořizování šatu pro jednotlivé členy konventu dávného řádu se dělo zejména jednotně. V předem určený den vždy obdrželi řeholníci již plně hotový oděv, který zcela odpovídal řádovým předpisům. Prodej, či případnou koupi musel povolit představený daného řádu či konventu.

Během času si řádový oděv často ponechal svou základní podobu po několik století. Změny vznikaly, jen co se týče drobnějších úprav, zejména v použitém materiálu a případně v barvě. Pro lepší orientaci je nutné znát názvy, které charakterizují jednotlivé části historického řeholního oděvu (5):

biret – jde o pokrývku hlavy čtverhranné formy, se třemi či čtyřmi diagonálními žebry

cingulum – jedná se o pás nebo šňůru sloužící k převázání hábitu

hábit – jiným názvem kutna, řeholní oděv; je široká, ke kotníkům sahající tunika.(5)

Tento název souvisí s latinským slovem habitus = způsob života (4)

Řeholní roucho, jednotné pro každý institut.(4)

kapa – jde o plášť bez rukávů, zapínající se vpředu nahoře

klerika (sutana) – je dlouhé spodní roucho kněží, sahající ke kotníkům a se zapínáním vpředu na knoflíky. Na rozdíl od taláru přiléhá nahoře k tělu.

kukula – jedná se o dlouhý řasený oděv s dlouhými širokými rukávy.

mozeta – jedná se o krátkou chórovou pláštěnku, která se vpředu zapíná na řadu knoflíků, vzadu s kapucí. (krátký pláštík přes ramena) (4)

rocheta – jde o bílé roucho s úzkými rukávy, sahající po kolena

sarrocium – je dlouhý úzký pruh z plátna, na přední i zadní straně taláru

škapulíř – jedná se o pruh látky splývající vpředu i vzadu s otvorem pro hlavu. Po stranách někdy spojený páskou. Jde o posvěcenou část hábitu. Tvoří ho široký pruh látky, na ramenou sešitý. Je kratší než tunika.(4)

talár – je volný plášť stejného typu jako hábit (vyskytuje se zejména u řeholních kleriků a všech mužských kongregací).

Radikálnější změna řeholního oděvu nastala až v roce 1965 dekretem II. vatikánského koncilu, který povolil zjednodušení oděvu a jeho přizpůsobení současným společenským i pracovním podmínkám, v nichž členové řádu vykonávají svou činnost (např. zjednodušení závoje a zkrácení šatů u ženských řádů apod.) (5)

V dnešní době se módní trendy také vmísily do církevní módy. Mnozí kněží v současnosti nosí v civilu i civilní oděv. (43)

2. Období před 13. stoletím

V tomto období již ve světě i u nás působilo mnoho církevních řádů a kongregací. Mezi ty, jež se zabývaly charitativní činností a péčí o chudé nemocné, spadají i následující dva. Uvádím je proto, že jejich činnost pokračovala i v dalších stoletích, tudíž spadají do období, které je předmětem mého bádání, ale jejich začátek působení v českých zemích spadá do dřívější doby.

2.1. Rytířský a špitální řád sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a Malty – Maltézští rytíři, Johanité (1156 – 1159) *(Sorvano militare ordine di Malta)*

Jedná se o nejstarší rytířský řád celého křesťanstva. Jeho počátky sahají do první poloviny 11. století, kdy v roce 1040 (5) vzniklo v Jeruzalémě špitální bratrstvo. Pečovalo o nemocné křesťany, kteří putovali k Božímu hrobu. Péče o nemocné, trpící a opuštěné byla postupně doplňována povinností ozbrojené ochrany špitálů a poutníků na cestě do Svaté země. Zakladatelem je představený sv. Gererd (zemřel 1120). (11)

Příchod maltézských rytířů do Čech je spojován se jménem krále Vladislava II., někdy v letech 1156-1159. První a nejstarší komenda (správně hospodářská jednotka) v Čechách a na Moravě vznikla v Praze na Malé Straně. Postupně získávali majetky po celých Čechách, např. i hrad ve Strakonících, který měl mimořádný význam. Zde dlouhou dobu byla rezidence hlavy řádu maltézských rytířů (založena 1243). (11) Zpět do Prahy se vrátila až počátkem 30. let 18. století. Řád zde působil až do 20. století. (5)

Spiritualita řádu je zaměřena především na pomoc nemocným a tělesně postiženým. Ta vychází z řádové řehole: „Služte ubohým a nemocným jako služebníci svého Pána.“ (4 str. 16) V intencích svého poslání se řád zaměřuje na organizaci a provoz zdravotnických a sociálních zařízení. (4)

Řeholní oděv maltézských rytířů

Řádoví kněží oblékají černý talár s malým bílým maltézským křížem vlevo na hrudi. Dále mohou mít mozetu s velkým maltézským křížem na levé straně. (5)

Rytíři, jež jsou členové řádu, nosí černou kukulu s bílým maltézským křížem na prsou, která je doplněna dekorací. Kromě kukuly mohou rytíři používat řádovou uniformu, jejíž provedení odpovídá řádové hodnosti. (4) viz. obr. 1, 2, 3, 4

Obrázek 1 (4)

Obrázek 2 (95) řád maltézských rytířů

Obrázek 3 (5)

Obrázek 4 (5)

2.2. *Johanitky* (pře rokem 1182)

Jedná se o druhý řád johanitského (maltézského řádu), jehož vznik se datuje k fungování řádového špitálu v Jeruzalémě, který zanikl v roce 1187. (5)

V našich zemích se působení johanitek vztahuje ke konventům v Manětíně (před rokem 1182) a ve Velkém Boru. Oba tyto konvekty zanikly v období husitských válek. Hlavním posláním tohoto ženského řádu byla péče o nemocné v tamních řádových špitálech. (5)

Sestry v řádu byly členěny do tří skupin a rozlišovacím znakem byl jejich řádový oděv (11):

Sorores justitae – vždy šlechtického původu. Jejich řádový oděv se vyznačoval červeným hábitem se stříbrným řádovým křížem a nosily červený závoj.

Sorores officii – tyto sestry se odívaly do černého hábitu se stříbrným řádovým křížem a červeným závojem.

Laické sestry – nosily černý hábit s polovičním řádovým křížem a bílý závoj.

3. Století 13.

3.1. *Řád bratří domu Panny Marie v Jeruzalémě – Němečtí rytíři (1200)*

(Ordo Fractum Domes Hospitalis S. Mariae Teutonicorum in Jeruzalem)

Název řádu je odvozen od německých občanů z Brém a Lübecku, kteří roku 1190 ve Svaté zemi založili špitál pro nemocné poutníky a raněné křížáky. Špitální bratrstvo se o osm let později změnilo na rytířský řád. Charitativní činnost vykonávali však dále, stejně jako řád maltézských rytířů. (4)

Do Čech tento řád přišel již ve 13. století (těsně po roce 1200). Působil zejména na severní Moravě a ve Slezku, dále i v Čechách. Před rokem 1420 byl na našem území velký počet komend a špitálů. Většina však zanikla během husitských válek či po nich. (4, 5, 11)

Řád obnovil své působení u nás až v 17. století a svou činnost obnovuje i v současnosti. Činnost řádu byla ovlivněna činností templářů a zvyklostmi johanitů. Řádové cíle a ideály přetrvávají i v hesle: „Léčit a pomáhat“. (4 str. 28)

Oděv německých rytířů

Jejich oděv se vyznačuje černým talárem s černým křížem. Talár sahá až na zem a zakrývá i obuv. Bílý plášť s černým heraldickým křížem dostává každý kněz, rytíř, který složil slavnou profes (po složení řeholních slibů). (4, 5) viz. obr. 5, 6, 7

Obrázek 5 (4)

Obrázek 6 (4)

Obrázek 7 (5)

3.2. Chudé sestry sv. Kláry – Klarisky (1231)

Řád vznikl v Itálii roku 1212. Jedná se o ženskou větev františkánského řádu. Byl založen na podnět sv. Kláry, druhým řádem menších bratří sv. Františka z Assisi, která se stala představenou prvního konventu. Dříve se nazývaly chudé paní nebo damianitky. Po svatořečení sv. Kláry si sestry začaly říkat klarisky. (4, 5)

V českých zemích vzniká klášter Chudých paní v roce 1231. Řád byl založen sv. Anežkou Českou, která v roce 1234 vstupuje do řádu a stává se abatyší. To bylo ještě za života sv. Kláry a sv. Anežka s ní byla v písemném styku. Postupně se zakládají další konvekty (Český Krumlov, Cheb, Olomouc a další). (4)

V roce 1782 byl řád chudých sester sv. Kláry zrušen v rámci reforem císaře Josefa II.. Následné pokusy o navrácení řádu do našich zemí jsou datovány až ve 20. století, a to v roce 1994, kdy se sestry vracejí do Brna a o dva roky později začínají se stavbou nového kláštera v Brně Soběšicích.

Charitativní činnost řádu chudých sester sv. Kláry vykonávaly pouze při klášterních špitálech.

Řeholní oděv

Co se týká jejich oděvu, nosily hábit ve tvaru kříže, většinou hnědé barvy (někdy černé). Hábit byl přepásán bílým provazovým cingulem se třemi uzly. Na hlavě hnědý, či černý závoj. U laických sester byl bílý. (5) viz. obr. 8

Obrázek 8 (5)

3.3 *Řád křižovníků s červenou hvězdou – Křižovníci (1233)* *(Ordo Militovis Crucigerorum cum stella rubea)*

Kořeny tohoto řádu sahají do 13. století. Přesněji se založení datuje k roku 1233. Vznikl z laického špitálního bratrstva a zakladatelkou byla sv. Anežka Přemyslovna (sv. Anežka Česká – patronka českého ošetrovatelství). Sv. Anežka byla první ženou, která založila mužský řád. (4)

Špitální bratrstvo vycházelo z ideálů chudoby sv. Františka z Assisi, které bylo papežem záhy uznáno za samostatný ošetrovatelský řeholní řád křižovníků (1237). Hlavním posláním bratří byla špitální činnost. Původní zaměření bylo charitativně-

hospitální, zejména péčí o nemocné. Posléze ale převážila duchovní správa farností. (4, 5, 11, 29)

Řád byl založen u kostela sv. Haštala v Praze. Po osamostatnění se řád přesídlil ke kostelu sv. Petra Na Poříčí, kde však sídlil velmi krátkou dobu. Následně v roce 1252 byl přemístěn k Juditinu mostu ke kostelu sv. Ducha. Zde byl poté vybudován klášterní špitál (Špitál sv. Františka z Assisi). Zde bylo hlavní sídlo řádu. (5)

Až do konce 13. století byly do komunity přijímány i ženské členky, které obstarávaly práci ve špitálech. Do 18. století byli jeho členy i laičtí bratři. Později již jen kněží. (5,11)

Největší rozkvět spadá do období Karla IV., kdy řád spravoval 60 špitálů, domů a farností. Řád zde působil až do 50.let 20. století, kdy byl rozprášen. Až v roce 1990 začal opětovně působit v našich zemích, ale příslušníci řádu již ve zdravotnických zařízeních nepracují. (5)

Řeholní oděv

Jejich oděv se skládá z černého taláru se dvěma bílými jazýčky na kolárku, osmihrotým červeným křížem na hrudi a pod ním šesticípou červenou hvězdou. (4, 5) viz. obr. 9, 10

Obrázek 9 (4)

Obrázek 10 (5)

3.4 *Řád sv. Ducha (polovina 13. století)*

(Ordo Sancti Spiritus)

Řád vznikl ve 12. století v jižní Francii. Roku 1204 byl uveden do špitálu v Římě. Jeden z nejvýznamnějších špitálů vznikl ve Vídni (1208-1211). (5)

Hlavním posláním tohoto řádu byla práce zejména v charitativní oblasti, a to především v péči o nemocné ve špitálech. (5)

Do českých zemí přichází tento řád v polovině 13. století, a to hlavně na Moravu a do Slezska. Jejich činnost je spojena většinou s existencí městských špitálů. Významný špitál byl v Litovli u sv. Josefa, v Olomouci a v dalších městech. (5)

V 16.- století ovšem zanikly všechny řádové domy.

Řeholní oděv

Jejich oděv se skládal hlavně z černého taláru s kapucí, který byl označený stříbrným křížem, kotvovitým, nebo na koncích rozevřeným. (5)

3.5 *Křížovníci s červeným srdcem – bílí křížovníci, Cyriaci (1256)*

(Canonicum Ordo crucigerorum cum rubeo Corde)

Řád byl založen ve 12. století, v období křížových výprav, v Polsku.

Hlavním posláním bílých křížovníků byla péče o nemocné ve špitálech a duchovní správa.

Za vlády Přemysla Otakara II. byli cyriaci povoláni do Čech. Nejstarší konvent vznikl v roce 1256 v Praze na Starém Městě při kostele sv. Kříže Většího. Postupně začal řád působit i v jiných městech (Pardubicích, Klášterci nad Ohří aj.). V období husitských válek bohužel všechny domy zanikly. Poté byly snahy konvent obnovit. Nejdříve řeholníky z Řezna (v letech 1437-1470) a posléze až v roce 1628 byl obnoven křížovníky z polského Krakova opět při kostele sv. Kříže Většího. Cyriaci zde působili až do josefínských reforem (1783), kdy byl konvent zrušen. (5)

Řeholní oděv

Cyriaci zprvu nosili červený talár. (5)

V Encyklopedii klášterů v českých zemích autoři udávají: „Cyriaci nosili zprvu červený hábit a popelavý plášť a později byl hábit a škapulíř bílé barvy s červenou.“ (11 str. 135)

Od 17. století byl hábit se škapulířem doplněn kapucí a na levé straně prsou bylo řádové znamení, jímž byl červený kříž a pod ním se nachází červené srdce.

3.6 *Řeholní kanovníci ze sv. Antonína – Antonité, Špitálníci ze sv. Antonína (1281)*

Původní bratrstvo vzniklo v roce 1095 v oblasti Dauphiné (Francie) jako laická družina pečující o nemocné poutníky. Ta se v průběhu 13. století stala řádem řídicím se řeholí sv. Augustina. Záhy se rozšířili do Evropy. (11)

Spravovali několik set, většinou menších, špitálů. Tento řád měl zejména úspěch při léčbě růže (erysipelu), která byla nazývána ohněm sv. Antonína. (11)

První zmínka o řádu na našem území je již ve 13. století, čemuž nasvědčuje zvláštní daň, která byla duchovenstvu uložena pražským biskupem Ondřejem (1281). (11)

Jednou z lokalit, kde řád zřejmě působil, bývá uváděn např. špitál v Domažlicích.

Řeholní oděv

Oděvem býval černý hábit, jenž měl na levé straně znamení, modrou berlu, ve tvaru písmene T (tau) (=kříž sv. Antonína). (11)

3.7 Vojenský a špitální řád rytířů sv. Lazara Jeruzalémského - Lazariáni (1282) *(Militaris Hospitalis Ordo S. Lazari)*

Počátky řádu se datují do stejné doby jako vznik johanitů (kolem roku 1040) a v mnohém se shodují. Po roce 1191 se středisko řádu přesunulo do Akkonu. Záhy se však vedle svého hlavního poslání, kterým byla péče o malomocné, zapojili do bojů s nevěřícími. (11)

Pokusy o doložení činnosti lazariánů v Čechách je obtížný. Například v roce 1282 je poprvé připomínán kostel sv. Lazara u malomocných. Ve středověku však řád v Čechách zřejmě působil a vyvíjel činnost v podobě sbírek, jež byly v letech 1287-89 zakázány. (11)

V roce 1937 bylo zřízeno České velkopřevorství řádu. V současné době sídlí v Praze. Jejich činnost je v dnešní době charitativně zaměřena – Lazariánská pomocná služba (Společenství pomocníků řádu sv. Lazara). (11)

Řeholní oděv

Rytíři tohoto řádu nosily rytířskou uniformu. Jednalo se zejména o zástupce šlechty. Uniforma nebo případně civilní oděv, který je kryt černým pláštěm se znakem řádu. viz. obr. 11, 12

Obrázek 11 (48)

Obrázek 12 (48)

3.8 *Sestry pokání sv. Marie Magdalény - Magdalenitky (13. – 14. století)*

Původ řádu není dosud zcela znám. Jedná se zřejmě o řád německého původu, jenž vznikl nejspíše na počátku 13. století.

Původní poslání řeholnické a péče o nemocné a o poutníky.

V průběhu 13. až 14. století bylo v českých zemích založeno několik konventů, které však většinou zanikly před rokem 1420 a ty, jež přetrvaly, zanikly během husitských válek. Nejdéle se udržel řád působící v Mostu, a to do roku 1782. (5)

Řeholní oděv

Členky tohoto řádu nosily bílý hábit, od něj vznikl často používaný název „Bílé paní“. Dále měly samozřejmě škapulíř, cingulum a hlavu jim kryl závoj. (5)

4. Století 14. – 15.

4.1 *Řád řeholních kanovníků sv. Augustina – Augustiniáni kanovníci (1333)* (*Saceret Apostolicus Ordo Canoniorum Regularium S. Augustini*)

Vznik tohoto řádu se datuje k 11. století. Postupně řád dosáhl velkého rozmachu a rozšířil se po celé Evropě. Velký význam pro rozvoj mělo opatství v Paříži, založené v roce 1108. (4, 5)

Hlavním posláním tohoto řádu byla charitativní činnost. (4)

Do Čech přišel tento řád v 14. století. Jedním z nejstarších klášterů, založených u nás, byl klášter v Roudnici nad Labem, jehož vznik se připisuje k roku 1333. Postupně vyrůstaly kláštery i v dalších městech. Bohužel během husitských válek většina z těchto klášterů zanikla. Po období válek byly čtyři kláštery obnoveny a také zřízeny dva další, v Borovanech a Olomouci. Tyto kláštery fungovaly až do roku 1785, kdy byly zrušeny již několikrát zmiňovanými josefínskými reformami. (4, 5)

Řeholní oděv

Jejich oděv se skládal z bílého taláru s cingulem a kolárkem. Součástí byla i mozeta černé barvy s malou kapucí. Zvláštností oděvu řeholních kanovníků sv. Augustina je sarrocium, což je dlouhý úzký pruh z plátna na přední i zadní straně taláru. (4, 5)

Jako chórový oděv nosili bílý hábit s cingulem, rochetu a fialovou mozetu s malou kapucí. (4, 5) viz. obr. 13, 14

Obrázek 13 (5)

Obrázek 14 (4)

4.2 Řád služebníků P. Marie - Servité (1360)

Vznik řádu se datuje do roku 1233 ve Florencii. Řád se postupně rozšířil po celé Evropě. (4)

K hlavním úkolům bratří patří také práce v nemocnicích.

První příchod servitů je zásluhou císaře Karla IV., který je povolal z Florencie roku 1360. Usadili se pod Vyšehradem u kostela P. Marie Na Trávníčku. V době husitských válek byla jejich činnost přerušena jako u jiných řádů. Do Prahy se servité vrací až po roce 1626. (11)

V Čechách pak působí až do roku 1883 a jejich zánik mají na svědomí opět reformy císaře Josefa II. (5)

Řeholní oděv

Servité nosili černý talár, přepásaný koženým řemenem, černý škapulíř a černou kapuci. (4, 5) viz. obr. 15

Obrázek 15 (4)

5. Století 16. – 17.

5.1 *Řád menších bratří kapucínů - Kapucíni (1600)*

(Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum)

V tomto případě se jedná o nejmladší františkánskou větev. (4) Jak uvádí Encyklopedie českých klášterů: „Kapucíni se vyčlenili z františkánského řádu brzy po papežské bule z roku 1517.“ (11 str. 127)

Roku 1535 byli poprvé nazváni „Kapucíny“ (dle kapuce na hábitu). (4) Brzy se řád rozšířil po celé Itálii, kde má své kořeny a postupně i dále po západní Evropě.

„První kapucínský dům byl založen v Čechách v Praze na Hradčanech již roku 1600.“ (11 str. 127) Nejstarší konventy v Praze byly založeny v klášteře u kostela P. Marie královny Andělů, takzvaná Loreta na Hradčanech, a u sv. Josefa na Novém Městě. Tam kapucíni působí až do dnešní doby. (5)

Jak uvádí Encyklopedie českých klášterů: „Poslání řádu, který se právě chudobou a prostotou měl nejvíce přiblížit nejchudším vrstvám, je kázání evangelia, duchovní správa (i v trestnicích a nemocnicích), starost o chudé a nemocné a také misie (domácí i zámořské).“ (11 str. 127) Do roku 1950 působili také v nemocnici u alžbětinek. (4)

Řeholní oděv

Řeholní šat kapucínů je tvořen z hrubého hábitu, někdy zvaného kutna, hnědé barvy s typickou dlouhou špičatou kapucí, od níž je odvozen i jejich název, jak se již zmiňuji výše. Hábit je přepásán provazovým cingulem, na němž je zavěšen veliký dřevěný růženec. (4, 5, 11)

Šat je doplněn pláštěm, jenž je vytvořen z jednoho kusu látky. Plášť je stejné barvy jako hábit a volně splývá z ramen. Je zapínán pouze pod bradou. (4, 5, 11)

Kapucíni se snaží co nejvíce podobat sv. Františku z Assisi, a proto si pěstují plnovous a nosí velkou tonsuru (11) (tonsura = vystříhaný kruh vlasů na temeni katolických kněží a mnichů). viz. obr. 16, 17

Obrázek 16 (4)

Obrázek 17 (5)

5.2 *Hospitálský řád sv. Jana z Boha – Milosrdní bratři (1605)* ***(Ordo Hospitalarius S. Ioannis de Deo)***

V letech 1537 – 1540 založil sv. Jan Ciudad, zvaný také „Jan z Boha“ nemocnici, kde se staral o nemocné a trpící. Postupně se k němu přidávali další, laici, ale i duchovní. (4, 26)

Až po jeho smrti bylo bratrstvo Jana z Boha schváleno papežem (1572). O osm let později (1586) bylo bratrstvo povýšeno na řád milosrdných bratří Jana z Boha. (4)

Řád se postupně rozšířil i do Portugalska, Itálie a Jižní Ameriky. Řád, který působil v Itálii, byl pozván do českých zemí. Milosrdné bratry pozval kníže z Lichtensteina, a to přesněji 10. února 1605 do Valtic na jižní Moravě. Zde pak milosrdní bratři založili svůj konvent. Nejstarší a nejvýznamnější je však konvent v Praze u kostela Šimona a Judy na Starém Městě, kde také vznikla nemocnice Na Františku. (4, 34) „Řád v našich zemích působil téměř čtyři století.“ (29 str. 10)

Součástí každého konventu byla vždy nemocnice včetně lékárny. Takovouto lékárnu lze vidět například na zámku Kuks, kde je součástí muzejní expozice. „V Praze byla svou charitativní činností a její dobrou úrovní známá oblast Na Františku, kde od roku 1620 zajišťovali opatrovnictví milosrdní bratři.“ (6 str. 5)

Nejstarším a prakticky jediným posláním řádu je péče o nemocné. Bratři včetně běžných slibů skládají slib hospitality. Tímto slibem jsou vázáni k péči o nemocné. (11)

Dle hesla „Per corpus ad Animam – tělem k duši“ se řád specializuje na zdravotnictví, charitativní činnost, misie i školství. (4) Svou péčí o nemocné, přestárlé a nemohoucí soustřeďují do svých vlastních nemocnic, špitálů. Současně s péčí o nemocné byl kladen důraz i na odborné zdravotnické vzdělání řádových bratří. V jejich řadách byli nejen magistři farmacie a lékaři, ale hlavně školení ošetřovatelé, kteří se starali o nemocné ve špitálech. (5)

Řeholní oděv

Řeholním oděvem byl černý hábit, který byl přepásán koženým cingulem. Součástí byl také škapulíř stejné délky. Se škapulířem souvisí malá okrouhlá kapuce. (4, 5)

Stejný oděv, ale v hnědém provedení, byl, nebo i je možný vidět u španělské větve milosrdných bratří. (11) viz. obr. 18, 19

Obrázek 18 (4)

Obrázek 19 (5)

5.3 *Řád sv. Voršily – Voršilky, Římská unie řádu sv. Voršily (1655)* (*Ordo S. Ursulae*)

Zakladatelkou řádu byla sv. Angela Merici, která roku 1535 založila řeholní společnost sv. Voršily při kostele sv. Afry v Brescii v Itálii. Až roku 1612 se sdružení stalo řádem sv. Voršily. (4, 5)

Řád se velmi rychle rozšířil do celé Evropy a roku 1655 vzniká v Praze na Novém Městě první konvent voršilek, jenž je i zároveň nejstarším konventem tohoto řádu na území tehdejší habsburské monarchie. (5)

Voršilky byly zaměřeny nejen na výchovu dívek, ale i na péči o nemocné, což zmiňuje i Kafková ve své knize „Z historie ošetřovatelství“.

Řeholní oděv

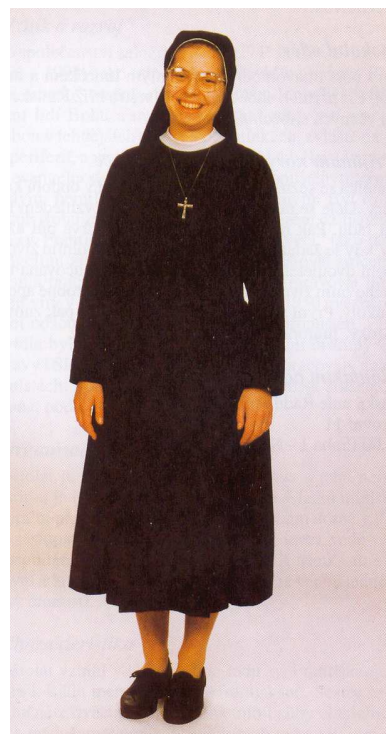
Původně byl tento oděv černý, nyní se jedná o tmavomodrý hábit s bílým límečkem, někde uváděný jako roláček. Závoj, který je součástí oděvu, svou barvou

rozlišuje postavení sester. Dříve černý, nyní tmavomodrý přísluší chórovým sestrám. Laické sestry a novicky nosí závoj v barvě bílé. (4, 5)

Při prvních slibech dostává sestra kříž Římské unie a při věčných slibech dostává zlatý prsten. (4, 5) viz. obr. 20, 21

Obrázek 20 (5)

Obrázek 21 (4)

5.4 *Theatini – Kajetáni (1666)*

(Ordo clericorum Regularium vulgo Theatinorum)

Řád kajetánů byl založen v Římě, a to v roce 1524. Jeho název je odvozen od jeho zakladatelů Jana, Petra, Caraffy z Theate a sv. Kajetána. Jejich působení se postupně rozšířilo i do Španělska, Německa a Polska. (4)

V českých zemích začali kajetáni působit v Praze. Roku 1666 založili vlastní kolej. Ta se však během 17. století několikrát stěhovala na různá místa v Praze, až byla roku 1789 zrušena. (4)

Řád se věnoval především charitativní činnosti, duchovní správě a výchově mládeže. Působil jak ve školách, tak i v nemocnicích. (11)

Řádový oděv

Protože theatini neměli vlastní roucho, tak za „řeholní oděv“ jim sloužil běžný šat tehdejších světských kněží a tím byl pouze černý talár.

6. Století 18.

6.1 Řád sv. Alžběty - Alžbětinky (1709)

(*Sores Hospitalaviae S. Elisabethae*)

Kořeny tohoto řádu sahají do období 13. století, kdy někteří členové III. řádu sv. Františka, kteří byli vedeni touhou po jiném, dokonalejším křesťanském životě, začali vytvářet malá společenství a zavázali se žít zcela dle rad evangelia. Již na počátku 13. století žila tímto způsobem i sv. Alžběta Durynská. Sv. Alžběta je také zakladatelkou špitálu v essenském Marburgu a to roku 1227. Ta se posléze stala patronkou řádu alžbětinek. (4, 5, 42)

Kořeny dnešního řádu alžbětinek sahají do 15. století a spojují jej s blahoslavenou Angelinou z Marsciano († 1435), která byla zakladatelkou společenstev sester III. řádu sv. Františka, vznikajících v Itálii kolem špitálů sv. Alžběty. (11)

Řád založila Apologie Rademarch z Cách. Ta toužila po zlepšení a povznesení údělu nemocných a starých lidí. Podle příkladu své patronky pokračuje v konání milosrdných skutků v péči o nemocné, následována na počátku 17. století skupinkou dívek, kterou měla pod svým vedením. Ta se sdružila při městském špitálu v Cáchách (1622). České domy odvozují svůj původ od tamějších špitálních sester. Roku 1627 byla společnost začleněna k řádu františkánů – observantů. Odtud řeholní terciářky sv. Františka z Assisi. Do této doby se datuje oficiální vznik řádu. Ten se zanedlouho poté rozšířil po celé Evropě. (4, 5, 29)

V českých zemích začíná řád působit od roku 1709, a to díky hraběnce Karolíně Schönkirchové, protože poznala klášter a nemocnici alžbětinek ve Vídni a chtěla, aby řeholnice měly své působiště i v Praze. Z vídeňského kláštera byly proto do Prahy vyslány sestry Angelina a Johanna, které měly provést veškeré nutné přípravy pro založení pražského kláštera. Do Prahy dorazily v lednu 1719 a za pomoci pražského arcibiskupa a císaře Karla VI. byl vybudován nový klášter s nemocnicí na Novém Městě pražském u P. Marie Sedmibolestné na Sloupi. Potřeba charitativní a nemocniční péče rostla, a proto byly zakládány nové kláštery a nemocnice na celém území Čech, ale i v zahraničí. (4, 5, 42)

Sestry z řádu alžbětinek, po vzoru sv. Alžběty, která prokazovala nemocným, chudým a nejvíce potřebným účinnou lásku, berou za své hlavní poslání službu starým, nemocným a opuštěným lidem. Aby mohly své poslání dobře plnit, zasvěcují se Nejsvětějšímu Srdci Ježíšovu, jehož milosrdná láska k nemocným a trpícím je pro ně nejvýše vznešeným příkladem. (4, 5)

Řeholní oděv

Členky řádu nosí hábit s bílým límečkem, který je proveden v několika barevných variantách. Hábit může být hnědý, černý nebo šedý. Hábit je vždy přepásaný bílým cingulem s uvázanými třemi nebo pěti uzly a sedmiradostným růžencem. Dále přes hábit nosí škapulíř vyvedený ve stejné barvě. Jako pokrývku hlavy používají bílou čepičku, krytou černým závojem. Při slavnostních příležitostech si oblékají ještě černý plášť. (4, 5, 29) viz. obr. 22, 23

Obrázek 22 (4)

Obrázek 23 (5)

6.2 *Institut blahoslavené Panny Marie – Anglické panny (1747)*
(Institutum Beatae Marie Virginis – Virginum Anglicanarum)

Institut blahoslavené Panny Marie byl založený v St. Omer na území dnešní Francie roku 1609, a to ctihodnou matkou Marií Wardovou. Jedná se o jednu z nejstarších ženských kongregací. Papežského uznání dosáhl institut bohužel až

po smrti své zakladatelky a po dlouholeté činnosti. Bylo to v 19. století, přesněji 15. února 1877. (4, 5, 11)

Svou působnost v Čechách započaly však již v roce 1747, kdy otevřely dívčí školu, a to v Praze v Karmelitské ulici. Ve vzdělávání mladých dívek v Praze pokračovaly sestry až do roku 1921, kdy po 1. světové válce byly nuceny opustit své působiště a odcházely například do Štěkně a Svojšic u Kolína a do Nýrska, kde ve své činnosti pokračovaly. Svě zaměření však vlivem změn, které provázely 50. léta, a zrušením církevních škol státem, musely změnit. Zaměřily se na ošetřování starých a nemocných lidí. V současné době se sestry, působící v zemích celého světa, věnují například i činnosti související s léčbou narkomanů a alkoholiků v Anglii. V Korei a Indii se zaměřují hlavně na malomocné. (4, 5, 11)

Řeholní oděv

Řeholní šat anglických panen je jednoduchý, jako je tomu i u jiných řádů. Mohou se vyskytovat dvě varianty oděvu. Kniha „Církevní řády a Kongregace v českých zemích“ od Ludka Jiráska uvádí jako řeholní oděv: „černý hábit, cingulum, závoj, krátká pláštěnka,“ (5 str. 127) což znázorňuje obrázek č. 24.

Obrázek 24 (5)

Druhá varianta je popsána v díle „Řeholní život v českých zemích“. Uvádí, že řeholní oděv tvoří: „černé šaty s bílým límečkem a se znakem Institutu, což je křížek se zkratkou IBMV, a k tomu černý závoj s bílým lemováním“. (4 str. 156-157) viz. obr. 25, 26

V první variantě se pravděpodobně jedná o starší provedení oděvu.

Obrázek 25 (5)

Obrázek 26 (4)

6.3 *Trinitáři (18. století)*

(Ordo Sanctissimae Trinitatis)

Řád založili v Cerfroid ve Francii, a to sv. Jan z Malty a sv. Felix z Alois roku 1198. „Původně patřili trinitáři mezi řeholní kanovníky, teprve od 17. století (schválení z 15. prosince 1609) se zařadili mezi medikantské řády.“ (11 str. 164) Tuto skutečnost uvádí Encyklopedie českých klášterů. Řád měl 2 větve. Trinitáři obutí a bosí. Bratři žijí

podle řehole sv. Augustina, která byla sv. Janem z Malty upravena a jednotlivé reformované větve mají také svá vlastní statuta. (5)

Hlavním posláním těchto řeholníků byla zejména humanitární činnost - zmírňování následků válečných tažení a pomoc jejich obětem. (5, 11)

V českých zemích působila větev trinitářů bosých. V průběhu 18. století provozovali svou činnost v Praze u kostela Nejsvětější Trojice ve Spálené ulici a také na Moravě, například v Holešově. Za josefínských reforem zanikly i jejich domy, stejně jako tomu bylo i u jiných řádů. V pozdější době již řád v Čechách obnoven nebyl. (5, 11)

Řeholní oděv

Co se týká jejich oděvu, nosili trinitáři bílý hábit se škapulířem stejné barvy a s kapucí. Vpředu na prsou byl znázorněn řádový znak. Znakem byl modročervený kříž, jehož kůl byl červený a břevno modré. Stejný modročervený symbol zdobil i černý řádový plášť. (5, 11)

7. Století 19.

7.1 Kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského – Boromejky (1834 – 1835)

(Congregatio Virginum Sororum Misericordiae S. Carovi Borromei)

Jedná se o třetí nejstarší ženskou kongregaci. Vznik kongregace se datuje do 17. století. Přesněji k 18. červnu 1652 v Nancy ve Francii. Prvotní podnět k jejímu založení dal mladý advokát Josef Chauvenel. Byl ovlivněn dobou po třicetileté válce, kdy bylo mnoho chudých a zraněných lidí. V té době také řádila morová epidemie, a když viděl hrůzu, utrpení a bídu, rozhodl se těmto chudým pomoci. Na pomoc potřebným vynaložil veškerou sílu, zdraví a celé své jmění. Přidalo se k němu několik dobrovolnic, které se zasvětily službě chudým a nemocným. Po jeho smrti na nákazu morem zakoupily „sestry“ od jeho otce Emanuela Chauvenela, v jiných publikacích též uvedeným jako Richardem – zřejmě se jedná o jeho druhé jméno, dům nazývaný „Dům Milosrdenství“. Jednalo se v podstatě o špitál. (4, 5)

Prvotní název společnosti sester působících v tomto domě byl „Služebnice Svaté rodiny Ježíše, Marie a Josefa“. V květnu roku 1663 dochází ke státnímu schválení této společnosti a ještě v témže měsíci k církevnímu schválení. (4, 11) Duchovní řád byl založen na čtyřech principech křesťanské dokonalosti a slibech chudoby, čistoty a poslušnosti. (29)

Jejich pozdější název boromejky vznikl na základě jejich obětavé činnosti. Pro ni je začali lidé brzy nazývat milosrdnými sestrami. (4, 5)

Sv. Karel Boromejský, který je uváděn v oficiálním názvu kongregace, je jejich patronem. Toto jméno bylo odvozeno od soch tohoto světce, jež zdobily dům, v němž sestry bydlely. Odtud tedy zkrácený název boromejky. (4, 5)

Počátky působení boromejek v Čechách se odvozují od čtyř českých dívek z Českých Budějovic, které v letech 1834 a 1835 vstoupily do noviciátu v Nancy. V roce 1837 se tyto čtyři dívky, první boromejky, vracejí do Prahy v doprovodu dvou francouzských sester. Začínají svou činnost v tehdejším ústavu pro nevidomé na Klárově. Svou činnost postupně rozvíjely. Se založením kláštera v Praze

pod Petřínem vzniká v roce 1848 také nemocnice, která je známá i dnes pod názvem Fakultní nemocnice pod Petřínem. (4, 5, 11, 22)

Roku 1854 byla dokončena stavba zajišťující rozšíření mateřnice a nemocnice. Vlivem nárůstu nemocných docházelo k dalším stavebním úpravám. Sestry zakládají také vlastní církevní ošetrovatelskou školu (rok 1939) při nemocnici pod Petřínem. (4, 5)

V roce 1948 byla zcela pozastavena ošetrovatelská činnost řádu, kterou se podařilo obnovit až po revoluci (1990) , kdy se sestry opět vrátily do své nemocnice pod Petřínem. Jen několik sester mohlo v pečovatelské činnosti pokračovat i v období socialismu, a to v domovech důchodců a v ústavech pro mentálně a tělesně postižené. (4, 5, 11)

„Vlastní charisma kongregace je kontemplace a účinné milosrdenství – služba chudým, nemocným a jakkoliv potřebným.“ (4 str. 182)

Řeholní oděv

U této kongregace můžeme již pozorovat rozlišení „civilního“ oděvu a pracovního oděvu ve zdravotnických zařízeních.

Sestry boromejky nosí jednoduchý hábit (černé šaty). Na obrázcích je možné vidět i bílý límeček. Dále jako pokrývku hlavy užívají černý závoj s bílým lemem. Na krku nosí malou medailku, a to od prvních slibů, na jedné straně je vyobrazena Svatá rodina a na straně druhé sv. Karel Boromejský, jejich patron. Po složení věčných slibů nosí snubní prsten. (4, 5, 11) viz. obr. 27, 28

Obrázek 27 (4)

Obrázek 28 (5)

Při práci ve zdravotnictví je jejich „civilní“ oděv zaměněn za bílé šaty.
viz. obr. 29,30, 31

Obrázek 29 (46)

Obrázek 30 (47)

Obrázek 31 (3)

7.2 *Milosrdné sestry Panny Marie Jeruzalémské – sestry německého řádu (1841)* (*Congregatio Sororum Caritatis – dřívější název Ordinis Tektonici*)

Vznik sester německého řádu je úzce spojen s řádem německých rytířů, o kterých se zmiňují na začátku této práce. Datově lze počátek činnosti zařadit do 13. století. V tamním lazaretu v Akkonu se sestry staraly o nemocné ženy. Ovšem v době reformace v 16. století (1527) sestry tohoto řádu zanikly. K obnovení činnosti dochází až v 19. století. Velkou zásluhu na tom měl velmistr řádu německých rytířů a arcivévoda Maxmilián Josef, přesněji v roce 1841 v Lana na severu Itálie. Ke schválení papežem dochází až v roce 1854. (4, 5, 11)

Současně se vznikem mateřince v Lana vznikla i kongregace sester v Opavě. Odtud se jejich působení rozšířilo i dále na Moravu a do Slezka. Hlavním provinciálním sídlem zůstává Opava. (4, 5, 11)

Sestry působily v nemocnicích, kde se věnovaly zejména ošetřování nemocných. Přesněji se jednalo o práci v řádových ústavech. Dále pak charitativní činnost v již zmiňovaných nemocnicích. Svou péči věnovaly i klientům ve starobincích i sirotčincích a v neposlední řadě se věnovaly výchovným pracem ve školách. Od roku 1939 byly nuceny svou činnost ve školách ukončit, ale nadále pokračovaly v péči o staré nemocné. Poté, co byly roku 1945 odsunuty sestry německé národnosti, pokračovaly české a slovenské sestry ve své službě ve zdravotnictví. Bohužel vlivem změn v 50. letech 20. století musely ze zdravotnictví odejít a byly odvezeny do internace. (4, 5, 11)

Po revoluci v roce 1989 svou činnost opět postupně obnovují.

Řeholní oděv

Jejich oděv je opět podobný ostatním řádům. Nosí černý hábit s bílým límečkem, cingulum. Na šatech je na levé straně prsou vyobrazen jednoduchý kříž. Ten každá sestra obdrží při složení věčných slibů. Jejich hlava je opět kryta závojem bílé barvy. (4, 5, 11) viz. obr. 32

Obrázek 32 (4)

7.3 Milosrdné sestry III. řádu sv. Františka (opavské) – Kongregace milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě (1844)
(*Congregatio Sororum Misericordiae III. Ordinis S. Francisci*)

Na vznik této kongregace má veliký vliv stav obyvatelstva a jeho sociální podmínky, hlad, bída, nemoci. Vlivem této svízelné situace v Opavě zakládá P. Leopold Klose, správce tehdejší farnosti a provinciál řádu menších bratří konventuálů, také známých pod názvem Minorité, spolu se třemi členkami III. řádu sv. Františka, společenství. Věnovali se nemocným, starým lidem, aby jim pomohli zmírnit jejich bezútěšnou situaci. O jedenáct let později skýtá kongregace 70 členek. Papežského uznání dosáhly až v roce 1912. (4, 5, 11)

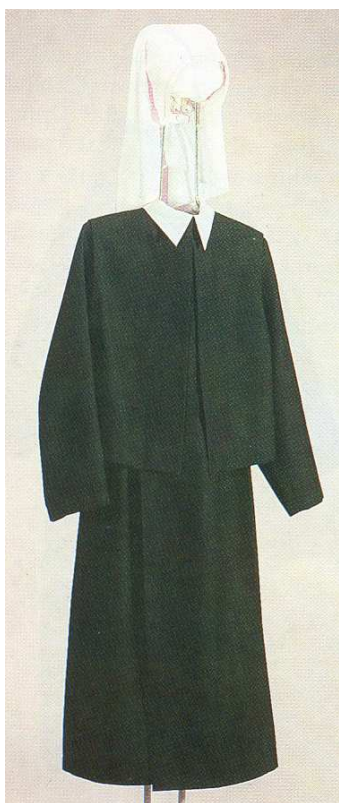
Původní činnost sester spočívala v péči o nemocné v domovech. Postupně, jak narůstala potřeba této činnosti, přesunuly svou činnost do špitálů, nemocnic a sociálních ústavů, jak tomu bylo i v jiných řádech. Posléze se věnovaly i výchovně

vzdělávací činnosti. S jejich činností se můžeme setkat i v dalších částech našeho území, nejen na Opavsku. Například Náchod, Pardubice, Rýmařov, Olomouc, Bruntál a v dalších městech. Nyní se s nimi můžeme setkat také ve Fakultní nemocnici v Olomouci. (4, 5, 11)

Řeholní oděv

Tak jako u většiny řádů jsou jejich řeholní šaty vyrobeny z černé látky. Též bílý límeček, který je však odlišný od oděvu předchozího řádu. Součástí oděvu je dále krátký kabátek nazývaný boferko. Jako pokrývku hlavy používají školské sestry bílý závoj. Na krku nosí zavěšený medailonek s vyobrazením svého patrona sv. Františka na straně jedné a se slovy: „Vita mea evangelium Domini“ na straně druhé. Tato slova se dají přeložit jako: „Můj život je evangelium Pána“. Tento medailonek obdrží každá sestra při obléčce. (4, 5) viz. obr. 33, 34

V knize Encyklopedie českých klášterů je uvedeno opačné barevné provedení. Bílý šat a černý závoj.

Obrázek 33 (5)

Obrázek 34 (4)

7.4 Kongregace milosrdných sester sv. Vincence z Pauly – Vincentky (1845) **(*Congregatio Sororum Misericordiae S. Vincentii*)**

Jedná se o druhou nejstarší kongregaci papežského práva. První společnost sester sv. Vincence byla založena v Paříži v 30. letech 17. století a nesla jméno „Dcery křesťanské lásky“. Již v 17. století sestry sv. Vincence rozšířily svou působnost i mimo tehdejší území Francie. V roce 1832 byla založena provincie této kongregace ve Vídni a odtud má původ i kongregace sester na našem území. Roku 1835 byla schválena upravená pravidla společnosti a zároveň byl potvrzen titul kongregace Milosrdné sestry sv. Vincence de Paul. (4, 5)

V roce 1845 přicházejí do Čech a na Moravu první sestry vincentky, a to do Kroměříže. Zde si sestry postavily klášter, kapli a nemocnici. Z počátku sestry ošetřovaly nejchudší nemocné a staré občany zcela zadarmo. Mezi další působiště sester patřil Liberec, Vratislavice nad Nisou, Louny, Ústí nad Orlicí a další města a obce. Na počátku 20. století vzniká samostatná československá provincie a roku 1932 je definitivně potvrzena. (4, 5)

Jako hlavní poslání měly sestry stanovenou charitativní a výchovnou činnost. Působily v nemocnicích, domovech důchodců, ošetřovaly nemocné v rodinách. Vyučovaly děti a působily výchovně i v dětských domovech. (4, 5)

Vlivem totalitního režimu byly také vincentky nuceny přerušit svou činnost. Až po pádu režimu obnovily, stejně jako většina ostatních řádů a kongregací, svou činnost v roce 1990. V současnosti pracují jako zdravotní sestry v malé nemocnici, léčebně dlouhodobě nemocných ve Veselí nad Moravou. (4)

Řeholní oděv

V dřívějších dobách byl tvořen šedým hábitem s charakteristickým křídlatým čepcem. Postupně se oděv změnil na jednoduché, nenápadné, černé šaty, mající kulatý bílý límeček. Závoj je bílý, vpředu s proužkem, který je vyztužený a zaoblený. (4, 5)

Jako doplněk nosí všechny sestry medaili sv. Vincence. viz. obr. 35, 36

Obrázek 35 (4)

Obrázek 36 (5)

7.5 Kongregace sester *Neposkvrněného početí Panny Marie III. řádu sv. Františka (1846)*

Kongregace tohoto řádu sester vznikla v 1. polovině 19. století, přesněji roku 1846, kdy v Moravské Třebové bylo vytvořeno společenství sester, které se skládalo z členek III. řádu sv. Františka působících v tomto městě a ze sester z Přerova. Vše se odehrálo na podnět olomouckého biskupa, jehož jméno je Rudolf Thysebaert. Vlastní založení kongregace bylo papežem potvrzeno až o třináct let později (1859). (4, 5, 11)

Sestry působily zejména ve výchově dětí a dospívajících dívek. Později však byly sestry nuceny pracovat v nemocnicích, například v Přerově, kam byly zařazeny v důsledku válečných poměrů ve společnosti. Pokud nepracovaly přímo v nemocnicích, byla jejich činnost zaměřena sociálně charitativním směrem. Zejména ve Štemberku, Fryštátu a dále pak v Uherském Brodě, Brně, Olomouci a v dalších městech a obcích. (4, 5, 11)

V roce 1950, kdy byla převážná většina církevních řádů rušena, zůstává část sester v přerovské nemocnici a v Domově důchodců v Moravské Třebové. (4)

V současné době je sídlem kongregace sester Neposkvrněného početí Panny Marie Charitativní domov v Králíkách pod Kralickým Sněžníkem. (5)

Řeholní oděv

Také u tohoto řádu lze zaznamenat rozlišení běžného oděvu a pracovního. Sestry této kongregace nosí hábit, jenž je vyroben z hnědé látky, s bílým límečkem. Hábit je přepásán koženým pasem. Dále na sobě mají škapulíř, který je však v černém provedení, a závoj stejné barvy, který je upevněn na bílém čepečku. Jako doplněk nosí na řetízku zavěšenou medaili Neposkvrněné Panny Marie, tak jako je tomu i u jiných řádů. (4, 5) viz. obr. 37

Pracovní oděv je ve stejném provedení, ovšem v barvě černé nebo bílé.

Obrázek 37 (4)

7.6 Kongregace školských sester de Notre Dame (1853)

(Sorores Scholárum Pauperum a Domina Nostra)

Řád byl založen koncem 16. století, roku 1597 ve Francii a u jeho zrodu stál sv. Petr Fourier, spolu s blahoslavenou Alexií Le Clarc. Ke schválení řádu papežem došlo až roku 1645. Samostatná kongregace vzniká až v roce 1833 v Neuburgu vorm Wald v Bavorsku, odkud se rozšířila až do Čech. Založila ji blahoslavená Karolina Gerhardingerová. (4, 5)

O počátky působení sester této kongregace na našem území se zasloužil kněz P. Gabriel Schneider, který ji roku 1853 přivedl do malé vesnice v Pošumaví, do Tyršova, kde otevřel základní školu pro dívky. O rok později vzniká i v Horažďovicích. (4, 5)

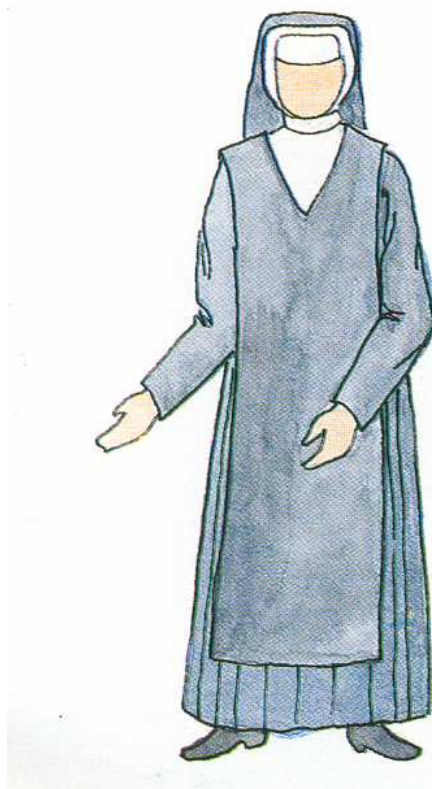
Hlavním posláním byla a je výchova mládeže, ale také péče o zdravotně postižené. V současné době se vyjma výchovně vzdělávací činnosti věnují sestry zdravotní službě po domech. V Praze působí v Ústavu pro oligafrenní děti. (4, 5)

Řeholní oděv

Školské sestry de Notre Dame nosí hábit černé barvy, přepásaný páskem a černý škapulíř. Oděv má mírně špičatý výstřih, ve kterém je vložena bílá vsadka s přehnutým stojatým límečkem. Jako pokrývku hlavy používají černý závoj, který je upevněn k bílé vyztužené čelence. Závoj doplňuje bílý lem kolem obličeje. (4, 5) viz. obr. 38, 39

Obrázek 38 (4)

Obrázek 39 (5)

7.7 Kongregace šedých sester III. řádu sv. Františka (pražské) – Šedé sestry (1856) (*Congregatio Sororum Grisearum III. Ordinis S. Francisci*)

Přesné datum založení Kongregace šedých sester je 6.ledna 1856. Stalo se tak v Praze a zasloužily se o to sestry Marie Xaverie a Anna Dulcilina Plaňanské společně se svou přítelkyní Františkou Johannou Grossmannovou. Ta se v pozdější době stala sestrou představenou. (4, 5, 11, 29)

Snažily se vstoupit do kláštera a stát se řádovými sestrami, což se jim z mnoha různých důvodů nepodařilo, a tak se rozhodly založit vlastní spolek. S tím jim pomohl kněz Havránek, který byl členem řádu křížovníků s červenou hvězdou. Ten vypracoval stanovy řádu, které byly biskupem schváleny v roce 1862. Papežského schválení dosáhl řád až o více než sto let později, roku 1972. (4, 5, 11)

Tyto tři odhodlané ženy přišly s myšlenkou, že se začnou věnovat ošetrovatelské činnosti. Vyhledávaly opuštěné a nemocné, kteří byli zanedbaní, a začaly je ošetřovat. Za svou péči nechtěly žádný honorář nebo odměnu. Pečovaly o všechny, bez rozdílu náboženského přesvědčení či národnosti. (4, 5)

Pečovaly o nemocné nejprve po domech. V roce 1859 byly povolány k ošetřování vojáků, kteří byli raněni v Itálii a na Balkáně. Jak se stupňovala potřeba ošetrovatelské péče, začaly sestry pracovat v nemocnicích, kde ve své činnosti pokračovaly až do 30. let 19. století, kdy byly odvolány. Mezi nemocnicemi, kde působily, byla například nemocnice v Plzni, dětská nemocnice v Praze, dále pak v Hradci Králové, Sušici, Humpolci a v dalších městech. Šedé sestry III. řádu sv. Františka založily i svou ošetrovatelskou školu, která byla v roce 1949 zestátněna. (4, 5)

Po odvolání sester z nemocnic uplatnily své znalosti a dovednosti v domovech důchodců, v ústavech sociální péče. V současné době je můžeme vidět například v jejich Mateřském domě v Lomci u Vodňan, kde se starají o nemocné a staré spolusestry. (5)

Řeholní oděv

Milosrdné sestry nosily šedý plášť, podle kterého jim lidé začaly říkat Šedé sestry. (29) viz. obr. 40

Obrázek 40 (29)

V pozdější době začaly sestry oblékat černý hábit s šedým límcem a pláštěnkou, která se v dalším období začala nosit v barvě černé. Pláštěnka v podstatě nahrazuje škapulíř. Hábit mají členky řádu přepásané cingulem se sedmiradostným růžencem Panny Marie. Hlavu jim kryje bílý čepec společně s černým závojem. Sestry, které složí věčné sliby, nosí snubní prsten. (4, 5, 11) viz. obr. 41, 42

Obrázek 41 (5)

Obrázek 42 (4)

7.8 Kongregace dcer Božské lásky – Mariánky (1870)

(Filiae Divinae Caritatis)

Kongregace řeholních sester, jež nese název Dcery Božské lásky, byla založena v 2. polovině 19. století ve Vídni. Přesněji 21. listopadu roku 1868. U jejího zrodu stála Františka Lechnerová.. Nejdříve se sestry staraly o mladé dívky z venkova, které přicházely do měst za prací. Později se jejich činnost rozšířila i na péči o staré osoby a o opuštěné, zanedbané děti. Papežského uznání dosáhla nově vzniklá kongregace až v roce 1884. (4, 5, 11)

Jejich působení se postupně rozšiřovalo i do dalších měst na území rakouské monarchie. Během prvních 20 let působení kongregace začaly sestry vykonávat svou činnost například i v Anglii, USA a Brazílii. (4, 5)

S rokem 1870 je spojené založení prvního řádového domu na českém území, a to v Opavě. Postupně se zřizovaly další domy v Brně, Praze, Jiřetíně a v dalších oblastech. Jak se kongregace rozrůstala, začala se rozšiřovat i jejich péče o staré a nemocné. V období 1. světové války byla z ústavu při klášteře Marianum v Praze vybudována vojenská nemocnice. Sestry z kláštera absolvovaly kurzy, které vedla organizace Červeného kříže, a věnovaly se dále péči o raněné vojáky v tamní nemocnici. Nemocnice byla po válce zrušena a řádové sestry se začaly kromě výchovy dívek věnovat dětem s duševním onemocněním a pečovat o staré kněze a lidi. (4, 11)

Řeholní oděv

Oděv je opět velmi skromný – černý hábit. Zajímavostí u tohoto řádu je, že hábit se skládá z šatové sukně černé barvy a z halenky s bílým límečkem. Nezbytná je také pokrývka hlavy, kterou tvoří černý závoj s bílým proužkem, jenž je přehnutý a lemuje obrys obličeje. (4, 5, 11) viz. obr. 43, 44

Obrázek 43 (5)

Obrázek 44 (4)

Jako další doplněk oděvu obdrží každá sestra zlatý prsten, na němž je znázorněno Nejsvětější Srdce Ježíšovo. Při prvních slibech pak sestry dostávají emblém. Ten symbolizuje lásku Trojjedinného Boha.

7.9 Kongregace milosrdných sester sv. Kříže – Křížové sestry (1872) (*Sorores Misericordiae a Saneta Cruce*)

Vznik kongregace je spojen se švýcarským kapucínem P. Theodosius Florentinem a Matkou Marií Terezií Schererovou jakožto spoluzakladatelkou a posléze i generální představenou. Ta byla v roce 1995 prohlášena za blahoslavenou. Ke vzniku velmi přispěla situace obyvatelstva. Stát sužovaný četnými válkami a bídou obyvatel nutně potřeboval, aby se někdo postaral o staré a nemocné a o výchovu dětí. (4)

Kongregace se pomalu začala rozrůstat, až se rozšířila dále do Evropy, ale i do celého světa. (4, 5)

Vznik prvních domů v našich zemích se datuje k roku 1872. V tomto roce vzniká dům v Malenovicích u Zlína, o který se zasloužila zejména hraběnka Luisa Štenberková. Hraběnka se s činností křížových sester seznámila při dovolené, kterou trávila v Rakousku. O dva roky později vznikly domy i v Čechách. Zejména v Chebu. Zde měla kongregace dvě nemocnice. Dále pak v Chomutově, Karlových Varech, Litomyšli a v dalších městech. (4, 5, 11)

Od počátků působení na našem území se milosrdné sestry věnovaly ošetrovatelské péči o nemocné a chudé. Vyučovaly malé děti v mateřských školkách. Jak rostla jejich kongregace, přijímaly sestry činnost v nemocnicích, sirotčincích a působily i ve výchovně vzdělávací oblasti. Během období světových válek se sestry aktivně zúčastnily ošetrovatelské péče o raněné. Milosrdné sestry jsou společenství, řídící se řeholí III. řádu sv. Františka, stejně jako mnoho dalších kongregací. Jejich spiritualita kříže je úzce spjata s tajemstvím smrti a mrtvých vstání Krista. (4, 5, 11)

Po roce 1950 byly stejně jako jiné řádové sestry „převezeny“ do továren v pohraničí a později jim byla povolena péče o staré osoby a jedince s tělesným, duševním onemocněním a péče v psychiatrických léčebnách. Po skončení totalitního

režimu se mohly sestry navrátit i k činnosti v nemocnicích. V současné době působí například v nemocnici Na Františku v Praze. (4, 11)

Řeholní oděv

Jedná se opět o černý hábit či šaty černé nebo šedé barvy, bílý límeček a černý závoj. Na krku nosí křížové sestry křížek kongregace. Je kovový a bez korpusu.

(4, 5, 11) viz. obr. 45, 46

Obrázek 45 (4)

Obrázek 46 (5)

7.10 Řád Navštívení Panny Marie – Visitantky, Salesiánky (1878)

(Ordo de Visitatione B.M.V.)

Visitantky byly založeny 6. června 1610 v Annecy (Francie, Savojsko). U založení stál ženevský biskup sv. František Saleský a spoluzakladatelkou byla sv. Jana Františka Frémyotová de Chantal. Nově vzniklá řeholní společnost přijímala nejen mladé a zdravé členky, ale také tělesně slabší a starší žadatelky, často vdovy. Jednalo se o doposud

první takovouto řeholní společnost, která přijímala ženy a dívky, které nesplňovaly pravidla pro vstup do jiných, do této doby existujících řádů. Dva roky po svém založení dostává řád nová pravidla a roku 1618 byl řád schválen papežem. Během této doby se řád rozšířil do dalších zemí světa. (4, 5, 11)

Do Čech přicházejí salesiánky až v 19. století. Část jich přichází z Francie, odkud byly vyhnány vlivem francouzské revoluce. Konkrétně z Lyonu. Tyto sestry se po krátké době usadily na jihu Čech v Českém Krumlově. Jejich působení na našem území však netrvalo dlouho. (4, 5)

V roce 1878 přichází další část sester řádu Navštívení Panny Marie do českých zemí. Jednalo se o sestry z Moselweisu v Německu. Tentokrát se u nás sestry usadily natrvalo. Získaly zde klášter v Chotěšově u Plzně. Zde působily visitantky až do roku 1950, kdy byly přestěhovány do Litoměřic a o devět let později do Liběšic. V současnosti mají sídlo v Chlumci u Ústí nad Labem. (4, 5, 11)

Původní zaměření řádu bylo kontemplativní. Umožňuje svatý život i ženám a dívkám, které jinak tuto šanci neměly, jak zmiňují výše. V novější době se sestry salesiánky začaly věnovat péči o nemocné jedince a jsou také činné ve výchovně vzdělávací oblasti. (4, 5)

Řeholní oděv

Řeholní sestry se dělí na sestry chórové a na sestry laické. Toto rozdělení se také projevuje v rozdílnostech v odívání.

Sestry chórové (sorores chori) nosí černý hábit, který je zřasený. Jako pokrývku hlavy jej doplňuje černý závoj. viz. obr. 47, 48

Laické sestry a novicky (sorores laicae, novitiae chori) mají též řasený černý hábit, avšak hlavu jim kryje závoj bílé barvy.

Při složení věčných slibů získává sestra stříbrný kříž s ostatky svatých, který je možno si zavěsit na krk. (4, 5, 11)

Obrázek 47 (4)

Obrázek 48 (4)

7.11 Milosrdné sestry III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté rodiny – (brněnské) (1886)

Založení této kongregace je spojeno s rokem 1886. V tomto roce přicházejí do Brna tři sestry z Kongregace šedých sester, působících v Praze. Vše se uskutečnilo na žádost brněnského biskupa, který byl autorem prvních stanov a předsedy Červeného kříže. Papežského schválení dosáhla kongregace až v roce 1969. (4, 5)

Původním cílem, který si sestry vytýčily, byla samotná péče o nemocné. Nejprve ošetřovaly v domech a později působily také v nemocnici u sv. Anny v Brně a v dalších nemocnicích v Čechách a na Moravě. Během 1. světové války ošetřovaly sestry raněné přímo na bojišti ve vojenských lazaretech. Bylo to na původní přání Červeného kříže. Sestry tím prokázaly svou obětavost a odvahu. V roce 1939 působily sestry v mnoha nemocnicích v Brně, ale také v Jihlavě, Třebíči a Ivančicích. Zde zůstaly i během 2. světové války. (4, 5)

Kongregace sester také založila ošetrovatelské školy. V roce 1936 v Brně a o deset let později v Jihlavě. Obě školy byly v roce 1946 zestátněny a o rok později uzavřeny. Během dalších let byly sestry postupně nuceny opustit svá místa v nemocnicích, ale bylo jim nadále umožněno působit v domovech důchodců a v ústavech sociální péče pro mentálně postižené. (4, 5)

Řeholní oděv

Co se týká jejich oděvu, nosí opět hábit, který je ovšem odlišný skladem na sukni v přední i zadní části. Dále nosí pásek a u krku bílý kulatý límeček. Hlavu jim opět kryje černý závoj, který je vyztužený čelenkou s bílým páskem. viz. obr. 49 Jako vycházkový používají oděv barvy šedé. (4, 5)

Obrázek 49 (4)

7.12 Kongregace sester Nejsvětější Svátosti – Petrinky (1887)

(Congregatio Sororum a Sanctissimo Sacramento)

Tato kongregace má původ v našich zemích. Byla založena 16. května 1887 Magdalenou Kristianou Šebestovou v Českých Budějovicích. Vznikl zde mateřinec a na počátku 20. století byl vybudován kostel Božského Srdce Páně. Matka Marie Magdalena Šebestová se stala první generální představenou a byla jí až do své smrti v roce 1924. (4, 5, 11)

Definitivního schválení kongregace papežem se docílilo až v roce 1948. Během doby působení petrinek došlo vlivem různých i politických změn k mnoha stěhování a změně působiště kongregace. První filiální dům byl v roce 1895 založen v Rychnově nad Malší u Sv. Kamene a dále působily sestry v Dolních Albeřicích, v Albrechticích u Lanškrouna, v Praze. V roce 1992 se kongregace sester Nejsvětější Svátosti vrátila do svého místa založení, do Českých Budějovic. (4, 5, 11)

Kongregace má ustanovenou vlastní řeholi. Členky se vedle výchovné činnosti věnují také ošetřování starých a mentálně či tělesně postižených. K tomu se věnují záslužným ručním pracem. Sestry ručně zhotovují vyšívaná bohoslužebná roucha. (4, 5)

Řeholní oděv

Jako řeholní oděv lze uvést opět černý hábit s bílým límečkem. Délka hábitu sahá až ke kotníkům. Dále se jedná o škapulíř a cingulum. Cingulum je spojeno s patnácti-desátkovým růžencem. Pokrývka hlavy je bílá rouška s černým závojem. (4, 5, 11) viz. obr. 50

U novicек lze zaznamenat obměnu oděvu, stejně jak tomu je i u jiných řádů. Novicky této kongregace nenosí bílý límec, ale černý, sahající po lokty. Ten nahrazuje škapulíř. Hlavu jim kryje bílý závoj. (4)

Profesorky, které složily doživotní věčné sliby, nosí ještě zlatý hladký prsten. (4, 5, 11)

Obrázek 50 (4)

7.13 Školské sestry III. řádu sv. Františka (1888)

(Sorores Scholares Ordinis Sancti Francisci)

Vznik tohoto řádu je spojen se jménem františkánské terciářky a učitelky Antonie Lampové, která založila v roce 1843 společenství školských sester sv. Františka, a to ve Štýrském Hradci (v Rakousku). Téhož roku došlo také k papežskému schválení stanov. Krátce na to se kongregace rozšířila i do dalších zemí. Školské sestry působí do dnešní doby po celém světě. (4, 5, 11)

Do Čech však přicházejí až roku 1888. V této době zde vzniká samostatná větev a je spjata se jmény svých zakladatelek Hyacintou a Jakobou Zahálkovými. Tyto dvě sestry se zasloužily o založení prvního ústavu ve Slatiňanech u Chrudimi. Postupem času se jejich působnost rozšířila dále do Čech a na Moravu. (4, 5, 11)

Činnost školských sester je spojena se školskou a výchovnou činností, ale také s péčí o zdravotně a duševně postižené děti. Mimo školská zařízení působily

v sociálních ústavech, ale také v nemocnicích. Například ve Vysokém Mýtě, Podbořanech. Dále pak v domovech důchodců a též v ústavu v Opařanech. (4, 5, 11)

Řeholní oděv

Oděv je velmi podobný i jiným řádům. Jedná se o černé šaty s bílým límečkem a černý závoj s bílým lemováním kolem hlavy. Jak jsem již zmiňovala v úvodu této práce, jedná se vždy o skromný oděv, nikterak zdobený. (4, 5, 11) viz. obr. 51, 52

Obrázek 51 (5)

Obrázek 52 (4)

**7.14 Česká kongregace sester dominikánem – Kongregace blahoslavené Zdislavy –
Zdislavky (1889)
(*Congregatio Aororum B. Zdislava III. Ordinis S. Dominici*)**

Původní dominikánský řád byl založen v 13. století, ovšem Česká kongregace sester dominikánek datuje své založení do 19. století. To bylo období obnovy tohoto řádu. U vzniku této kongregace stáli dominikáni z Olomouce a několik laických členek III. řádu a dominikánky českého původu ze Štýrska. Přesný vznik zdislavek spadá k roku 1889 do Řepčína u Olomouce, kde byl vybudován první malý klášter. (4, 5, 11, 29) Jejich patronkou je sv. Zdislava – viz. příloha 1

Z počátku se sestry věnovaly pouze výchovně vzdělávací činnosti, ale postupně se zaměřily i na charitativní činnost, a to zejména v ústavech sociální péče. Staraly se o mentálně a tělesně postižené, o staré a nemocné a také o slepce. (4, 5, 11, 29)

Jejich působení na našem území postupně rostlo a jsou známy poznatky, že sestry této kongregace působily i v zámoří, v Americe. (4, 5)

Stejně jako u jiných řádů musely sestry po roce 1950 „ukončit“ svou činnost. Pouze některým bylo umožněno pracovat nadále v určených sociálních ústavech. (4, 5)

V současné době obnovují svou činnost například v Olomouci, v Broumově a Kadani. Dále vznikl Řeholní institut rozjímavých sester sv. Dominika působící v Praze a Sekulární institut Dílo blažené Zdislavy. Tyto dvě organizace je nutné dobře odlišit. Často jsou uváděny v souvislosti s Českou kongregací sester dominikánek. Členkám těchto společností bylo umožněno chodit v civilních šatech a žít civilním a soukromým životem. Členkami se stávaly zejména lékařky, doktorky přírodních věd a podobně. Přesto všechno se věnují charitativní a výchovné práci. Mnohé z nich se vzdělávaly, a tak získaly kvalifikaci zdravotní sestry. Členky těchto společností nemusely v 50. letech opustit svá místa jako řádové sestry. (4, 5, 29)

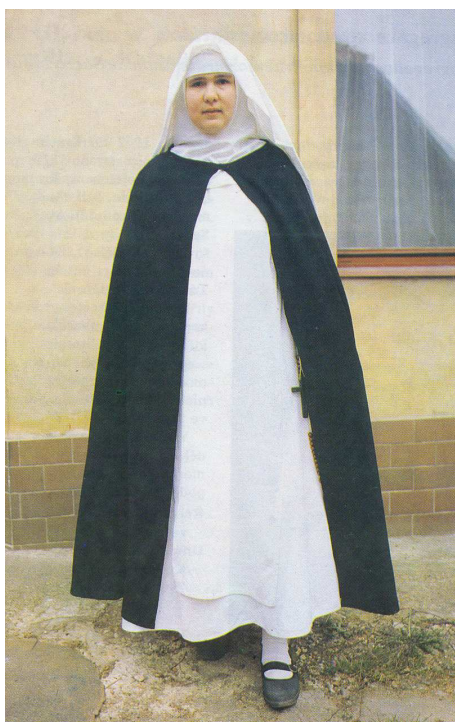
Řeholní oděv

Jak jsem již zmiňovala, členky sekulárního institutu nosí civilní oděv. (5, 11, 29)

Oděv řádové sestry se vyznačuje bílým hábitem zvaným také říza. Ta bývá přepásána koženým páskem, na němž je zavěšen růženec. Další součástí řeholního oděvu je škapulíř a pro sestry se sliby černý závoj, pro novicky bílý závoj. Řeholní závoj je znamením zasvěcení, zřeknutí se světa a zasnoubení se Kristu. Oděv je doplněn černým pláštěm neboli kapou. (4, 5) viz. obr. 53, 54, 55

Obrázek 53 (45)

Obrázek 54 (5)

Obrázek 55 (4)

8. Století 20.

8.1. Kongregace sester sv. Františka od blahoslavené Panny Marie ustavičné pomoci (1901 – 1905)

(Congregatio Sancti Francisci a Perpetuo Succursu Beatae Mariae Virginis)

Za zakladatelku této kongregace je považována Anna Brunnerová, která roku 1901 přichází na Moravu spolu se svými pěti sestrami z Maďarska z Budapeště. O svou činnost se nejprve pokoušejí v Bohumíně, avšak neúspěšně. A tak roku 1905 odcházejí do Ostravy – Přívozu, kde zakládají svůj Ústav pro nevléčitelně nemocné. V roce 1913 získávají jako kongregace úředního schválení. (4, 5)

Posláním těchto sester byla péče o nemocné v jejich ústavu, který založily v Ostravě. Dále sestry ošetřovaly nemocné v domácím prostředí a v nemocnicích v Bohumíně, Orlové a Petříkovicích, kde pracovaly. Činné byly také v domovech důchodců, jak tomu bylo i u jiných řádů. Během 2. světové války byla z jejich mateřince vybudována porodnice. (4)

Sestry rozšířily od nás své působení také do Polska, kde byly ještě úspěšnější ve své práci než na našem území. Činnost této kongregace byla u nás také přerušena v již několikrát zmiňovaných 50. letech 20. století. V současnosti mají sestry snahu znovu obnovit svou činnost v Ostravě - Přívoze. (4, 5)

Řeholní oděv

Jejich oděv se také skládá z hábitu černé barvy. Jeho délka sahá až ke kotníkům. Hábit je přepásán bílým provazovým cingulem se třemi uzly. Tyto uzly znázorňují tři řeholní sliby. K cingulu je dále připevněn růženec, znázorňující sedm radostí ze života Panny Marie. Dále k oděvu patří škapulíř, který je nošen přes hábit a bývá o něco málo kratší než hábit. Hlavu jim kryje bílý čepec, na němž je připevněn černý závoj, který může dosahovat až pod pás. (4, 5)

Dále každá sestra nosí medailku znázorňující sv. Františka. Po té, co sestra složí věčné sliby, medailku odevzdává a dostává za ni kříž. (4, 5) viz. obr. 56, 57

Obrázek 56 (5)

Obrázek 57 (4)

8.2. Kongregace sester premonstrátek (1902)

Řád premonstrátů založil sv. Norbert roku 1120 v Prémontré ve Francii. Jednalo se o řád jak mužský, tak i pro ženy. V českých zemích působily premonstrátky již od roku 1144. Jejich činnost byla ukončena v 18. století císařem Josefem II. a jeho reformami. (4, 5)

O obnovení činnosti se počátkem 20. století snažil P. Vojtěch Frejka, strahovský premonstrát a tehdejší kaplan na Sv. Kopečku u Olomouce. Původně chtěl založit čistě kontemplativní klášter, což se mu nepodařilo. Po tomto nezdaru zakládá roku 1902 kongregaci sester premonstrátek. Jedná se o jednu z nejmladších větví řádu. Postupně se jejich působnost rozšířila po celém našem území. Působily například v Praze – Střešovicích, Turnově, Roudnici nad Labem, Humpolci, Táboře a Prostějově. Papežského schválení dosáhly až v roce 1970. (4, 5, 11)

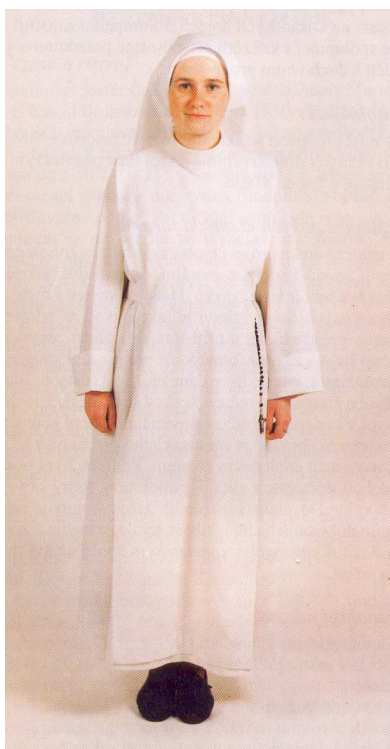
Mimo duchovní správu se sestry věnovaly i charitativní činnosti. Pečovaly o nemocné, tělesně postižené, práce neschopné staré lidi. Zkrátka o všechny, kteří to potřebovali. Sestry premonstrátky se řídily podle svého hesla: „Připraveny ke každému dobrému dílu.“ (4)

Jejich činnost byla také přerušena v roce 1950 a sestry musely opustit nejen svůj mateřinec na Sv. Kopečku, ale také musely přerušit svou činnost v ústavech a nemocnicích. V 90. letech 20. století postupně začaly obnovovat svou činnost. (4, 5)

Řeholní oděv

Jejich šat je opět velmi jednoduchý a skromný. Skládá se z bílého hábitu, spolu se škapulířem, dále nosí růženec a bílý závoj. (4, 5)

Při věčných slibech obdrží každá sestra zlatý prsten, na němž je rytina zobrazující monstrance a jméno Maria. (4) viz. obr. 58,59

Obrázek 58 (4)

Obrázek 59 (5)

8.3 Kongregace sester III. řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela archanděla – Rafaelky (1907)

Založení kongregace lze datovat k roku 1907, kdy se o to zasloužil kněz P. Kašpar Dunda. Původně to mělo být společenství, které mělo být založeno na správu vodoléčebného ústavu v Moravci, zvaného Sanatorium sv. archanděla Rafaela, kde se měli léčit chudí lidé. Jejich řeholní stanovy byly schváleny v roce 1910. (4, 5)

Za své hlavní poslání považovaly sestry péči o nemocné ve svém ústavu v Moravci. Postupně však svou činnost rozšířily na pečovatelskou službu v domech, dále včetně sirotčinců působily i v domovech důchodců. Za zmínku stojí také jejich práce v nemocnicích a v Jaroměřicích nad Rokytnou, kde byly činné v dobročinném zařízení. (4, 5)

Po roce 1951 byly nuceny zaměřit svou činnost zejména na domovy důchodců, kde působily až do 90. let 20. století. Od těchto let obnovují svou činnost s původním zaměřením. Většina jich žije v charitním domově v Bílé Vodě u Javorníka. Podařilo se jim vrátit do Moravce, kde působí také v charitním domově pro duchovní. Zde pečují o staré a nemocné kněze. V roce 1995 zde založily domov důchodců pro hospodyně pracující na farech, kostelníky a rodiče sester a kněží. (4, 5)

Řeholní oděv

Šat je tvořen tentokrát hnědým hábitem, který má nízký bílý proužek kolem krku. Hábit je přepásaný látkovým páskem. Hlavu jim kryje černý závoj s bílým proužkem. (4, 5)

Přes tento oděv si sestry při slavnostních událostech oblékají ještě škapulíř černé barvy. Místo látkového pásku mají hábit přepásaný bílým cingulem a na levém boku na něm mají připevněn sedmidesátkový františkánský růženec. Stejný jako u předchozího řádu (4) viz. obr. 60

Obrázek 60 (4)

8.4 Sestry služebnice Neposkvrněného početí P. Marie (1907)

(Congregatio Sororum Ancillarum Beatae Mariae Virginis Immaculatae Conceptionis – de Silesia)

Kongregace byla založena v Polsku v roce 1850. Za zakladatele a autora pravidel řeholního života je považován Edmund Bojanowski. Brzy po schválení pravidel, roku 1866, se kongregace rozšířila i mimo své domovské území. (5)

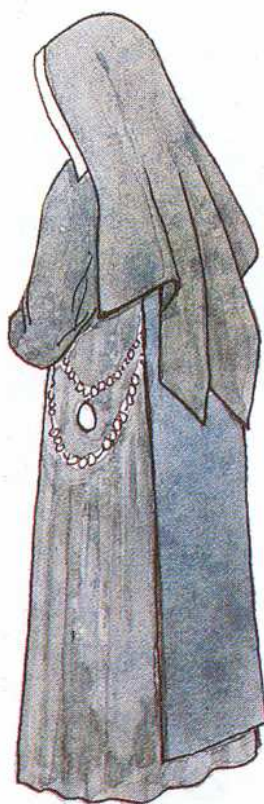
Mezi jedno z prvních poslání nově vzniklé kongregace patřila péče o nemocné, opuštěné a chudé děti. V pozdější době svou činnost sestry služebnice rozšířily i na další oblasti charitativní činnosti. Začaly pracovat v nemocnicích, domovech důchodců a v dalších zařízeních. (5)

Na naše území přišly sestry až roku 1907. Mezi jejich první působiště patřily Ludgeřovice u Ostravy a o něco později začaly sestry působit v Karviné, Novém Bohumíně, kde nechaly zbudovat domov důchodců. V 50. letech 20. století potkal

kongregaci stejný osud jako ostatní řády a kongregace. V současnosti žijí sestry ve Starém Bohumíně a snaží se obnovit svou činnost v místě svého prvotního působení, v Ludgeřovicích. (5)

Řeholní oděv

Sestry této kongregace se oblékají do tmavomodrého hábitu se škapulířem, který je o něco kratší než hábit. Na prsou mají znázorněný kříž. Hlavu jim kryje bílý čepec, na němž je připevněn závoj, který je ovšem v černém provedení. (5) viz. obr. 61

Obrázek 61 (5)

8.5 *Těšitelky božského srdce Ježíšova – Sestry chudých nemocných (1912)* (*Sorores Consolatrices Divini Cordis Jesu Patientis*)

Založení kongregace lze zařadit na počátek 20. století. Vše vzniklo na popud Barbory Vojtěchové, která v 16 letech vstoupila do kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze. Zde také přijala jméno Rosa. Po té, co byla přeřazena do Brna, se rozhodla založit novou řeholní společnost. Tento sen se jí podařilo uskutečnit společně s brněnským biskupem Pavlem Huynem v roce 1912 a o tři roky později, v prosinci 1915, získali úředního povolení Apoštolského stolce. Záhy na to byla stanovena generální představenou nově vzniklé kongregace. (4, 5, 11)

Počátky činnosti nové kongregace velmi ztížila situace vzniklá vlivem 1. světové války. Prostory a síly pro ošetřování nemocných, které vznikly v Brně, nestačily svou kapacitou, a proto se sestry chudých nemocných rozhodly vybudovat nový mateřinec v Rajhradě u Brna. V roce 1924 byla zahájena jeho výstavba. Stavba měla skýtat prostory pro 200 sester a kostel Božského srdce Páně. V těchto prostorách působily sestry až do roku 1950, kdy byly nuceny odejít a objekt byl využit pro armádní účely. (4, 5, 11)

Jak jsem již zmiňovala, věnovaly se sestry péči o nemocné ve svých domech. Během válek pracovaly také v polních lazaretech, kde ošetřovaly raněné vojáky a okolní obyvatelstvo. Působily však i v nemocnicích a domovech důchodců. (4, 5)

V současnosti působí sestry zejména na Slovensku, ale vrátily se i do Rajhradu po té, co jim byl klášter navrácen. Nyní působí v Praze, kde jsou činné v rámci tamní charitní domácí péče. Dalším působištěm je ústav sociální péče v Liblíně u Plzně. (4, 5)

Řeholní oděv

Sestry chudých nemocných si oblékají černý hábit, jenž je přepásán koženým pásem. Dále nosí škapulír a růženec. Profesní sestry mají navíc hlavu krytou černým závojem a při prvních slibech získá každá sestra zlatý prsten a medailku. Na medailce je znázorněn trpící Kristus v Getsemanech a na odvrácené straně medailky je vyobrazen Ježíš a Maria u nemocného. (4, 5, 11) viz. obr. 62

Obrázek 62 (4)

**8.6 Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje – Cyrilky, Cyrilometodějky (1928)
(*Congregatio Sororum a SS. Cyrillo et Methodio*)**

V roce 1924 šlo zpočátku o laickou družinu a u jejího vzniku stála Marie Růžena Nesvadbová. Formální vznik kongregace se datuje k roku 1928, a to za přispění ministra Jana Šrámka. Prvním a hlavním působištěm laické družiny a následně nově vzniklé kongregace byl ústav pro duševně postižené ve Skaličce u Hranic. Kromě prvního působiště byly cyrilometodějky činné i na Starém Brně, v Litoměřicích, v Staré Boleslavi či Mariánských Lázních, v mnoha dalších městech a obcích u nás i na Slovensku. Papežského schválení dosáhla kongregace až v roce 1975. (4, 5, 11)

Hlavním cílem a posláním kongregace je mimo výchovnou a pastorační činnost i služba v sociální sféře. Sestry této kongregace se také věnovaly charitativní péči ve zdravotnických zařízeních. (5, 11)

Ani sestřám této kongregace se nevyhnuly potíže nesoucí 50. léta 20. století. I cyrilometodějky byly nuceny ukončit své působení ve školách a byly nasazeny na práce v továrnách. Později jim bylo dovoleno pracovat v domovech důchodců a v ústavech, stejně jako sestřám z ostatních řádů a kongregací. (4, 5)

Řeholní oděv

Složení tohoto řeholního oděvu je tvořené černými šaty s bílou vestičkou. Hlavu mají krytu černým závojem s bílým okrajem. Při prvních slibech obdrží každá sestra řetízek s dvojramenným křížem. (4) viz. obr. 63

Obrázek 63 (4)

8.7 Kongregace bratří těšitelů z Gethseman – Těšitelé (1934)

(Congregatio Teatrum Consolatorum de Gethseman)

Tato kongregace byla založena v roce 1922 ve Vídni, avšak při českém kostele Nejsvětějšího Vykupitele. Založil ji kněz Josef Litomisky, který se narodil v Jižních Čechách v Hořiněvsi. Vlastní založení kongregace velice ovlivnila situace během a následně i po 1. světové válce. Byla zde nutná péče o osoby postižené válkou, o opuštěné a chudé. Zakladatele velmi ovlivnila Rosa Vojtěchová, která, jak jsem již zmiňovala, byla zakladatelkou Kongregace sester těšitelek Božského srdce Ježíšova v Brně. Z Vídně se kongregace rozšířila na území Slovenska a k nám do Čech přibližně v roce 1934. (4, 5, 11)

V českých zemích působili těšitelé zejména v Klokotech u Tábora a v Praze na Malé Straně. Působišťe v těchto místech je spojeno s obdobím před 2. světovou válkou. Mezi další působišťe bratří těšitelů z Gethseman patří Suché Vrbné u Českých Budějovic, Česká Kamenice a Nepomuk. Na Moravě to bylo zejména Brno a Ostrava – Nová Ves. (5, 11)

Mezi hlavní poslání těšitelů patřila vedle pastorační činnosti i péče o chudé nemocné krajany žijící v cizině, což je spojeno s činností ve Vídni. Také pečovali o raněné vojáky, kteří se vraceli z války, a v neposlední řadě i o invalidy. (4, 5, 11)

Řeholní oděv

Mezi jejich oděv patří hábit černé barvy, který je přepásaný cingulem, v tomto případě řemenem, a na něm je připevněn pětidesátkový růženec. Hábit je doplněn bílým pláštíkem. V chóru nosí bílý plášť s kapucí. Na prsou nosí medaili oválného tvaru, na níž je vyobrazen trpící Kristus v Gethsemanech, který je utěšován andělem. (4, 5) viz. obr. 64

Obrázek 64 (4)

8.8 *Sestry Matky Terezy – Misionářky lásky (1990)*

Tato kongregace, známá po celém světě, byla založená Ganxhe Agnes Bojaxhiu – Matkou Terezou. Zakladatelka chtěla pomáhat chudým a opuštěným, o které ztratila společnost zájem. Její idea se uskutečnila a vzniklá společnost se v roce 1950 stává kongregací. V dnešní době působí sestry Matky Terezy ve sto dvaceti zemích světa. (4, 5)

V Čechách působí tyto misionářky lásky až od roku 1990, kdy byl 28.května otevřen první dům na našem území, přesněji v Praze. (4, 5)

Sestry Matky Terezy působí všude tam, kde je potřeba. Navštěvují zdravotnická a sociální zařízení, pomáhají opuštěným, nemohoucím i nevléčitelně nemocným. (4, 5)

Řeholní oděv

Jejich oděv se velmi odlišuje od dosud uváděných. Je zřejmě ovlivněn kulturou zemí, kde sama zakladatelka působila. Skládá se z jednoduchého bílého hábitu. Po té, co sestra složí první sliby, dostává bílé sárí lemované modrými proužky a misijní kříž. Proužky mají symbolizovat čtyři věčné sliby, které sestra skládá. Dále je oděv doplněn cingulem, malým křížkem na levém rameni, a každá sestra při sobě nosí růženec. (4) viz. obr. 65, 66

Obrázek 65 (4)

Obrázek 66 (5)

9. Uniformy zdravotních sester na našem území

Vývoj sesterské uniformy velmi úzce souvisí s vlastním vývojem ošetrovatelské profese a také s postupným rozvojem celé společnosti. Postupem času docházelo a stále dochází ke změnám vlastního oděvu u všech osob činných v ošetrovatelství a ve zdravotnictví.

9.1 Uniformy od nejstarších dob po první polovinu 19. století

V dávných dobách se o uniformě jako takové nedá hovořit zcela doslovně. V dřívějších dobách se této činnosti věnovali zejména členové jednotlivých řádů jak mužských, tak i zejména ženských. Tito mniši a řádové sestry si při své službě nemocným a nemohoucím oblékali svá řádová roucha, oblečení specifické pro daný řád či kongregaci. Touto problematikou se zabývám v předchozí části mé práce. Civilní opatrovníci, věnující se ošetrování nemocných, si oblékali po dlouhá léta cokoliv. Většinou se jednalo o běžný civilní oděv.

Teprve v průběhu 18. století se začínají objevovat první náznaky specifikace oděvu pro ošetrovatele pečující o nemocné. V tomto století se začíná společnost zajímat o lidské zdraví a začínají se rozvíjet jednotlivé nemocnice. Již v počátcích vzniku sesterského oděvu můžeme nalézt podobnosti s řádovými oděvy. Zejména tomu je skromnost a jednoduchost oděvu, který však do jisté míry byl inspirován i danou módou, která se v té době nosila. Náznaky podobnosti sesterské uniformy s řádovým oděvem můžeme nalézt i v současné době, podíváme-li se na sesterský stejnokroj do některých zemí, zejména Velké Británie, Rakouska a Švýcarska. (69, 71)

Diakonie

Pro vysvětlení výrazu „diakonie“ musíme sáhnout do řeckého jazyka. Název je odvozen od řeckého slovesa „diakonie“, to znamená sloužit a pomáhat. Vlastní význam činnosti, která se dá vyjádřit tímto slovem, sahá až do raných křesťanských dob. „Původně šlo o posluhování u stolu, později tak křesťané označovali služebníky boží,

muže v apoštolské službě.“ (29 str. 16) Tato činnost postupem času zaniká. Diakonie se nově objevuje na počátku 19. století zásluhou Theodora Fliednera. Tento německý protestantský kazatel byl inspirován činností milosrdných sester sv. Karla Boromejského a založil společenství, které pečovalo o vězně v Kaiserwerthu, školu, jejíž hlavní náplní byla výchova protestantských učitelek a ošetřovatelek nemocných. Zakládá také spolek pro diakonii. (76)

Jeho cílem bylo, na rozdíl od boromejek, zaměřením na péči o tělo nemocných, kdežto milosrdné sestry svou péči o nemocné zaměřovaly přes duševní stránku. (76)

Jeho myšlenka byla velmi podporována tehdejší společností a díky tomu se diakonická péče rozšířila i za hranice Německa. V roce 1849 začaly diakonky působit v USA, v letech 1851 – 1857 zakládaly špitály v Jeruzalémě, Istanbulu, Alexandrii. Činností diakonek byla ovlivněna i Florence Nightingalová, která v roce 1850 a ještě rok poté navštívila zařízení v Kaiserwerthu, kde se během pobytu velmi inspirovala činností diakonek. Tento pobyt byl základem pro její další činnost a následně i pro rozvoj ošetřovatelství na celém světě. (76)

I když byly diakonky a jejich činnost inspirována řádovými sestrami, tak se jejich šat od řádového oděvu lišil. Nosily jednoduchý šat vdaných měšťanek. Tím se měly vyznačovat vyšší úrovní péče, a hlavně vyšší úrovní vzdělání. (76)

9.2 Druhá polovina 19. století, začátek 20. století a 1. světová válka

Druhá polovina 19. století je v ošetřovatelství považována za velký mezník. V tomto období došlo k mnoha významným změnám, týkajících se ošetřovatelské profese. Dochází ve zvýšené míře k systematickému vzdělávání ošetřovatelského personálu a postupně se začínají zavádět stavovské oděvy, někdy také zvané sesterské uniformy. K změnám dochází jak ve světě, tak i na našem území. Mnohé události ve světě značnou měrou ovlivnily i naši společnost. (71)

Počátky uniformy v Rusku

Z mnoha zdrojů se dozvídáme, že první zmínky o sesterské uniformě jako takové jsou spojené se jménem ruského chirurga Nikolajem Ivanovičem Pirogovem. Tento světoznámý chirurg ošetřoval a léčil raněné vojáky v průběhu krymské války. V letech 1854 – 1856 přivedl do lazaretů na bojišti první ženy, ošetřovatelky, které sám vyškolil, a za jejich pomoci se snažil zlepšit péči o raněné. Sestry, které pečovaly o vojáky, musely dbát o dobrou hygienu, čistotu a pořádek v tamních lazaretech. Sám chirurg si velice vážil jejich záslužné práce a snažil se o zvýšení společenské prestiže a pozvednutí ošetřovatelské profese. (12, 40, 62, 71)

U těchto průkopnic v ošetřovatelství se setkáváme s prvním jednotným oděvem. Nedílnou zásluhu na tom má ruská kněžna Helena Pavlovna, která tyto sestry vybavila jednotným oblečením, uniformou. Jednalo se o dlouhé hnědé šaty, přes které měly sestry oblečenu bílou zástěru, která jim chránila vlastní šaty. Na krku nosily stříbrný kříž zavěšený na modré stuze. (71)

Tento stejnokroj je považován za předchůdce pozdější sesterské uniformy. Jak moc ovlivnil sesterskou uniformu v českých zemích, je nejvíce znatelné po první světové válce.

Florence Nightingalová

Tato úchvatná žena se také zúčastnila krymské války. Inspirovaná činností diakonek našla svůj životní úděl a odešla společně se skupinou ošetřovatelek, které si sama vybrala, pomáhat raněným vojákům. Společně se svými sestrami přišla do nemocnice ve Scutari, kde zcela a od základu změnila podmínky, v nichž byla doposud poskytována pomoc raněným vojákům. Svou obětavostí a láskou, kterou dávala raněným vojákům, dosáhla mnoha úspěchů. (12, 62, 71)

V noci procházela rozsáhlými sály, kde leželi ranění vojáci, a svítila si na cestu olejovou lampou. Od toho se jí začalo také říkat „Dáma s lampou“. Tento symbol, který je znám snad po celém světě, se stal také u nás symbolem ošetřovatelské profese a objevuje se na prvních odznamech.

Co se týče oděvu, který si sestry z její skupiny oblékaly, byl velmi ovlivněn jejím absolvováním dvou kurzů v německé ošetřovatelské škole založené Theodorem Fliednerem. Oděv se velmi podobá oděvu diakonek. Jednalo se o tmavé, černé šaty,

které si sestry při práci částečně chránily bílou zástěrou. Hlavu měly krytou bílým čepcem, který byl nedílnou součástí tehdejšího běžného civilního oděvu. (76)
viz. obr. 67

Obrázek 67 (95)

Oděv samotné Florence znázorňují obrázky 68 – 71 (95).

Obrázek 68

Obrázek 69

Obrázek 70

Obrázek 71

Červený kříž

Zásluhy na založení této zdravotnické organizace, která má místo na celém světě, má švýcarský obchodník Henry Dunant. Tento odhodlaný muž, ovlivněn vzpomínkami na situaci na bojištích v bitvě u Solferina, se rozhodl zřídit v každé zemi, během období míru, organizaci, jež by zajistila přípravu dobrovolných ošetřovatelek pro případ vypuknutí války. Tato myšlenka se ujala a v roce 1864, v Ženevě, vzniká mezinárodní organizace Červeného kříže. Aktivita této organizace byla impulsem k postupnému zakládání národních společností Červeného kříže, vycházejících z Dunantovy ideologie. Znakem této organizace je známý červený kříž na bílém poli.

(7, 72)

Tato organizace začala na našem území působit již v roce 1868. Jednalo se o „Vlastenecký pomocný spolek pro Království české“. Pomocný spolek zajišťoval organizovanou vojenskou zdravotnickou službu, školil ošetřovatelky v jednotlivých kurzech a také rozvíjel charitativní činnost. Činnost mezinárodní organizace velmi ovlivnila další vývoj ošetřovatelství a oděvu, který nosily osoby činné v ošetřovatelství.

(10, 74, 75)

Oděv používaný členy byl zatím opět civilní, členky kryly své šaty případně bílou zástěrou, jak tomu bylo u sester Florence Nightingalové či diakonek. Jednotliví dobrovolníci nosili na paži bílou pásku se znakem organizace. Postupem času se však

i tento oděv začal měnit. Některé sestry nosily bílý plášť s červeným křížem na rukávu a bílý čepec (rok 1912 – 1913). (96) viz. obr. 72, viz. příloha 2

Obrázek 72 (96)

Začátkem 20. století, v roce 1902 – 1910, jsme se mohli setkat se služebním oděvem opatrovnic ve Všeobecné nemocnici v Praze. Ty obdržely zástěry (šaty) s dlouhými rukávy, jež měly vzadu zapínání. Tento oděv měly sestry za povinnost nosit po celou službu. Od ranních lékařských vizit až do doby, kdy se ukládaly ke spánku. Pod těmito zástěrami nosily své osobní šaty. Pokrývka hlavy se v této době nevyskytovala. (65) viz. obr. 73

Obrázek 73 (96)

9.3 Vývoj uniforem v letech 1918 – 1939

V roce 1916 vznikla první česká Státní ošetrovatelská škola v Praze, která měla velký význam pro vývoj uniformy sester v České republice. Byla zřízena při Všeobecné nemocnici v Praze a každým rokem mohla přijmout pouze 15 nových žákyň. Pro přijetí musely zájemkyně splňovat velmi přísné požadavky. Všechny kandidátky nastoupily do školy na dobu čtyř měsíců. Poté bylo rozhodnuto, zda mohou ve studiu pokračovat, či nikoli. „Ve zkušební době nosily záskyňě tmavé šaty se zástěrou, po uplynutí čtyř měsíců mohly nosit uniformu žákyň, která se skládala z šedých dlouhých šatů s kulatým bílým límečkem, bílé zástěry a bílého čepečku. Přes stejnokroj se nosila vlněná tmavomodrá pláštěnka, která byla světle modře podšita.“ (66 str. 13) Po absolvování této dvouleté školy vyšly v roce 1918 první diplomované ošetrovatelky. (6, 27, 40, 67, 71) viz. obr. 74

Poté, co bylo Československo prohlášeno samostatnou republikou, 28. října 1918, byla existence této školy nejistá. Vedení školy v čele s představenou Františkou

Fajfrovou se zasloužilo o její zachování. Ve spolupráci s předsedkyní Československého Červeného kříže dr. Alicí Masarykovou se roku 1920 ujala tato organizace správy nad Státní ošetrovatelskou školou v Praze. To také naznačuje nápis na odznacích. (71)

K této době se datuje i oficiální vznik uniformy českých zdravotních sester.

Obrázek 74 (71)

Předchozí vývoj ošetrovatelství ovlivnil vznik nových uniforem, které byly vytvořeny ve třech variantách provedení:

Pracovní uniforma prvních diplomovaných sester

Ta byla složena ze světle modrých šatů s bílým límečkem, jejichž délka sahala až ke kotníkům. Šaty měly dlouhé rukávy s vysokými bílými manžetami, které si sestry musely při práci vyhrnovat. Dále součástí pracovního oděvu byla bílá zástěra. K této uniformě nosily černé, nebo hnědé punčochy a boty stejné barvy. Hlava byla samozřejmě kryta velkým bílým skládaným čepcem a nedílnou součástí stejnokroje byl i odznak. Odznak zdravotní sestry patří mezi nejvýznamnější symboly profese. Vzhled odznaku, viz. obr. 75, 76, 77, stejně jako oděv, viz. obr. 78, procházel mnohými změnami. (6, 21, 24, 69, 73) viz. příloha 3

Obrázek 75 (24)

Obrázek 76 (94)

Obrázek 77 (92)

Obrázek 78 (94)

Slavnostní uniforma

Tato uniforma byla pro řadové sestry určena ke slavnostní příležitosti. Při běžné činnosti ji směly nosit pouze vrchní a staniční sestry. Skládala se z tmavomodrých dlouhých šatů s bílým límečkem a odznakem. Šaty doplňovala krátká pláštěnka. Na hlavě nosily sestry čepce s bílým okrajem na němž byl připevněn tmavomodrý mušelínový

závoj. Tato uniforma se svým vzhledem velmi podobala oděvu řádových sester. (69, 70 73) viz. obr. 79, viz. příloha 4

Obrázek 79

Absolventky Ošetrovatelské školy v Praze z ročníku 1922/24

Sylva Macharová uprostřed (30)

Již v této době se velmi dbalo na zevnějšek sester a bylo tomu a je dosud. To, že i studentky mohly nosit uniformu během studia, působilo výchovně. Pojilo je to úzce k profesi. (19, 61)

Postupem času byla tato slavnostní uniforma zjednodušena. Původní náročné provedení bylo nahrazeno střízlivými tmavými šaty s kulatým límečkem, u něhož byl připevněn opět odznak. Složitý čepec s mušelínovým závojem byl nahrazen skládaným čepcem, který sestry nosily k pracovnímu oděvu. (69, 73) viz. příloha 4

V případě, že sestry opouštěly zdravotnické zařízení, v němž pracovaly, doplňovaly oba typy uniforem ještě tmavomodrou, vlněnou pláštěnkou. Bylo to zejména při péči v terénu. (69, 73)

Uniforma pro návštěvní službu

V období 20. let 20. století byly pro návštěvní službu používány šaty šedé barvy, u nichž nesměl chybět samozřejmě bílý límeček, odznak a manžety na dlouhých rukávech. Šaty byly doplněny dlouhou pláštěnkou a čepec byl nahrazen tmavočerveným baretem. Jako svrchní oblečení nosily složitý tmavý hubertus. (69, 73) viz. obr. 80

Obrázek 80 (59)

Spolek absolventek školy ošetrovatelské

V roce 1921 zakládají první absolventky státní ošetrovatelské školy, na podnět amerických sester, tuto první českou sesterskou organizaci. Bylo jich celkem devět. Tento spolek se snažil o vzdělávání sester a o zvyšování úrovně ošetrovatelské péče. Počet členek této organizace postupem času rostl. Členky organizace nosily odznak, kterým dávaly najevo své členství. viz. obr. 81

Obrázek 81 (92)

V 30. letech nosily sestry ČSČK uniformu odlišnou od řadových sester. Jednalo se o bílé šaty, které však měly zapínání umístěné vzadu. Byly velmi podobné oděvu, který jsem zmiňovala u opatrovnic ze Všeobecné nemocnice v Praze z počátku 20. století. (73)

V roce 1927 se částečně otázka služebního oděvu vyřešila vládním nařízením č. 22/1927 Sb. „O úpravě služebních a platových poměrů světských ošetřovatelů v civilních státních ústavech léčebných a humanitních a ve všeobecné nemocnici v Praze“. V tomto vládním nařízení jsou stanoveny kategorie osob činných v ošetřovatelské péči. (2)

Zřízenci byli povinni nosit kalhoty, vestu, sakový kabát a čepici. Služebním pláštěm byl zimník. U žen pomocnic se služební oděv skládal ze sukňe a blůzy a ze služebního pláště. (2)

Vlastní ošetřovatelský personál byl odlišen oděvem takto. Muži ošetřovatelé nosili ochranné pláště s rukávy v barvě bílé nebo světlé. Ženský ošetřovatelský personál nosil také ochranné pláště nebo empirové zástěry s rukávy v barvě bílé. Oděv diplomované sestry byl stanoven tak, jak jej uvádím výše. Světlé šaty s límcem, manžetami a bílá zástěra. (2)

Přesto byl oděv velmi nejednotný. Nejlépe tuto problematiku měla rozřešenu Všeobecná nemocnice v Praze. Každá diplomovaná sestra, která nastoupila, obdržela potřebný počet příslušného pracovního oděvu.

Spolek diplomovaných sester

V roce 1928 přejmenováním původního názvu „Spolek absolventek školy ošetřovatelské“ vzniká „Spolek diplomovaných sester v ČSR“. Spolek nechal vyrobít odznaky, které jeho členky nosily. (28, 64, 71) viz. obr. 82

Obrázek 82 (92)

Tento spolek také usiloval o sjednocení uniformy, o odlišení sester a ošetřovatelek dle dosaženého vzdělání a sociálního postavení. Činnost tohoto spolku v budoucnosti velmi ovlivnila vlastní vzhled stavovské uniformy. Touto problematikou se zabývaly na nejednom sjezdu organizace. (1, 64)

V roce 1937, na základě ankety mezi sestrami, bylo ustanoveno sjednocení uniformy ve všech zařízeních, kde diplomované sestry pracovaly. Byl i vyjádřen význam stejnokroje. „ Stejnokroj znamená víc než pouhé pracovní šaty: znamená inteligentní podřízení se předpisu, je výrazem ukázněnosti, jednotnosti a síly.“ (33 str. 10) Poté spolek vydal v roce 1938 informační brožurku, viz. příloha 5, která přesně popisuje, jak má stejnokroj vypadat a při jakých příležitostech se užívá daná varianta. (33, 35, 36)

Sestry v ústavní službě

Bylo ujednáno nositi ve službě v ústavech světle modré šaty s bílou zástěrou a k ní bílé střevíce a bílé punčochy, nebo černé střevíce a šedé punčochy. Obě tyto varianty byly považovány za pohodlné, hygienické. Střevíce měly být na nižším podpatku. V této době bylo povoleno také nosit ke stejnokroji svetr. Ten musel být tmavomodré barvy a na zapínání v předu. Výstřih měl být tvarován do špičky, aby při zapnutí svetru byl stále vidět odznak, který sestry nosily. (33)

Pro vrchní diplomované sestry platilo nosit jednoduché bílé prací šaty, k nim bílé střevíce i punčochy. (33)

Pro přechod mimo budovy sloužily diplomovaným sestřám v ústavní službě tmavomodré pláštěnky, které byly podšité světle modrou podšívkou. (33) viz. obr. 83 viz. příloha 6

Obrázek 83 (94)

Vlevo vedoucí sestra v bílých šatech, napravo řadová sestra

Sestry činné mimo ústavy

Na základě oné ankety, z roku 1937, bylo dojednáno pro tyto sestry sjednocení oděvu. Nosily se tmavomodré šaty s bílým límečkem a manžetami, k tomu černé střevíce, šedé punčochy. Límečky a manžety byly vyrobené z bílého piké a na oděv se připínaly pomocí patentek. Na ulici se nosil tmavomodrý anglický plášť i klobouk. viz. příloha 7 V zimním období si sestry oblékaly ještě stejný tmavomodrý svetr, který nosily sestry v ústavech, dále to byla bílá šála a samozřejmě teplejší obuv. Jako módní doplněk mívaly sestry šedé, nebo černé rukavice. Nosívaly také černou aktovku. (33) viz. obr. 84

Obrázek 84 (94)

Odznak

Společně s nošením sesterského stejnokroje prosazoval Spolek diplomovaných sester i nošení odznaku. Spolek uváděl, že vlastním odznakem se teprve odlišuje diplomovaná sestra od ošetřovatelek, jež nemají odborné vzdělání. Nejsou školeny. (33)

Spolek také uvádí: „Stejnokrojů, podobných našim, je celá řada a pro neinformovanou veřejnost snadno možná záměna. Odznak však mají pouze diplomované sestry a je tudíž třeba, aby jej vskutku také nosily, a to jednotně, na stejném místě, u výstřihu šatů.“ (33 str. 11) Odznak má stále stejnou podobu jako původní. Na tmavomodrém podkladu je vyobrazen závoj svaté Veroniky a na něm červený kříž. (92) viz. obr. 75, 76, 77 na str. 80 - 81

Dne 23. 9. 1938 byla vyhlášena mobilizace československé armády. Obětavé dobrovolné sestry Československého Červeného kříže a diplomované sestry působily ve všech sférách. V pomoci uprchlíkům a všude tam, kde bylo potřeba. (71)

9.4 Uniformy zdravotních sester v době 2. světové války (1939 – 1945)

Válka, která zasáhla celý svět, ovlivnila i vývoj v našich zemích. Měla velký dopad i na rozvoj ošetrovatelství, které se do této doby velmi slibně rozvíjelo. V tomto období se ukázal velmi podstatný nedostatek ošetrovatelek. Řady ošetrovatelského personálu doplnily vedle dobrovolných sester i sestry z Německa. Většina řádových sester, které doposud byly činné ve zdravotnictví, musely svá místa opustit. Přesto mělo řádové ošetrovatelství stále velkou roli v rozvoji profese. (6, 71)

V roce 1939 byla otevřena civilní ošetrovatelská škola v Brně a následovalo zřizování dalších škol, které otevřely právě řeholní sestry v Kroměříži, v Olomouci a v Praze. (71)

V témže roce se podařilo prosadit výrobu nového odznaku, který se stal součástí pracovních uniforem. U odznaku došlo k několika změnám. Změnila se symbolika na odznaku a zmizel název Československý Červený kříž, protože tato organizace byla roku 1940 zrušena. Němci ji neuznávali. V období protektorátu je symbolem na odznaku lampa, někdy také nazývaná kahanem. Jako opis odznaku sloužil nápis „DIPLOMOVANÁ SESTRA OŠETŘOVATELKA / PRAHA“. Ve středu odznaku, pod kahanem, jsou umístěna tři písmena „Č.S.O“. (24, 69, 73, 92) viz. obr. 85

Obrázek 85 (92)

Druhá světová válka přinesla mnoho změn. Kromě nového odznaku můžeme zaznamenat i jistou změnu stejnokroje. Jednalo se o stejnokroj pro sestry pracující v nemocnicích. Sestry nosily šedomodré šaty a na hlavě skládaný čepce. (73)

I v této době jsme se mohli setkat s jistými drobnými odlišnostmi. Vždy záleželo na tom, jakou školu absolvovala daná diplomovaná sestra. (63)

V roce 1941 byl také zrušen Spolek diplomovaných sester. Jeho členky však nepřestaly usilovat o rozvoj ošetřovatelství u nás. Připravovaly reformy zaměřené na ošetřovatelství a vzdělávání sester. (71)

9.5 Období po 2. světové válce 1945 – 1948

Po skončení války a odsunu Němců z našeho území odešly i německé sestry, které doposud pomáhaly ve zdravotnictví. Tím se ještě více prohloubil nedostatek ošetřovatelského personálu. Opět bylo umožněno řeholním sestřím a bratřím působit

v ošetrovatelské péči. Do zdravotnictví byly začleňovány také sestry elévky. Elévkami byly označovány ženy a dívky, které byly přijímány do zdravotnických zařízení na zkušební dobu, většinou jen s velmi malým ošetrovatelským vzděláním. (6, 9, 71)

V poválečném období se začala měnit uniforma. Diplomované sestry změnily svou pracovní uniformu na modrobílé proužkované šaty. Můžeme také zaznamenat zkrácení rukávu. Pravděpodobně z praktických důvodů. (73) viz. obr. 86, 87

Obrázek 86 (94)

Obrázek 87 (59)

Sesterským stejnokrojem a otázkou sjednocení pracovního oděvu ve všech zařízeních se také zabýval Jubilejní pracovní sjezd diplomovaných sester v roce 1946. Nasvědčuje tomu i zmínění této problematiky v Resoluci jubilejního pracovního sjezdu diplomovaných sester. (13, 71)

V témže roce byla otevřena i Vyšší ošetřovatelská škola v Praze, která poskytovala diplomovaným sestřám potřebné znalosti pro vedoucí funkce ve zdravotnických zařízeních, v ošetřovatelských školách či v sociální službě. Zahájení výuky se datuje k 16. září 1946. (6)

Byl vytvořen odznak pro absolventky této vyšší školy, viz. obr. 88, a také byla stanovena uniforma pro posluchačky této školy. Byla rozlišena uniforma pro přednášky a exkurze a pro praktickou výuku. První zmíněná se skládala z tmavomodrých šatů s bílým límečkem a s manžetami a pro praxi to byly šaty bílé a čepce. (57)

Obrázek 88 (6)

Od konce války začaly sestry používat nový odznak. Ten se lišil od předchozích odznaků zejména domicilem zdravotnické školy, kterou daná zdravotní sestra absolvovala. Dominantou tohoto odznaku je nám již známý kahan, pod nímž je znázorněn domicil, u nákresu konkrétně Gottwaldov. Pod nim jsou znázorněny lipové listy. Opis odznaku zní takto: „DIPLOMOVANÁ SESTRA OŠETŘOVATELKA“. Také materiál, z něhož je odznak vyroben, je odlišný. Tato nová verze odznaku není vyrobena ze smaltu, jako tomu bylo u předchozího odznaku, ale je vytvořena z tombaku. Jeho povrchová úprava je stříbřitě barvy. Tyto odznaky byly používány do poloviny 50. let 20. století, kdy došlo k dalším změnám. (24, 69, 73, 92) viz. obr. 89, 90, 91

Obrázek 89 (24)

Obrázek 90 (92)

Obrázek 91 (92)

9.6 *Období po únoru 1948 – 1970*

V tomto období pokračují změny, které úzce souvisely se změnami, které nesla doba. Poté, co vedoucí moc ve státě převzala Komunistická strana Československa, byl vydán i „Zákon o základní úpravě jednotného školství“. (71)

Ošetrovatelské školy byly podle tohoto zákona zařazeny ministerstvem zdravotnictví mezi vyšší odborné školy III. stupně pod názvem „Vyšší sociálně zdravotní škola“, předchůdkyně nám známých středních zdravotnických škol. (71)

Společně s těmito změnami dochází k ještě většímu prohloubení nedostatku ošetrovatelského personálu, jelikož nastalo postupné zaměňování řeholních sester za sestry civilní. Tuto situaci popisují i v předchozí části, která pojednává o řádech a kongregacích věnujících se péči o nemocné a stylu jejich oblékání. (44)

Vláda se snažila i o vymícení všech známek buržoazie v ošetrovatelství, zejména degradace stavovské hrdosti diplomovaných sester. To mělo za následek, že byla nejdříve zrušena slavnostní uniforma s pláštěnkou. (40)

V roce 1949 jednala odborná komise ministerstva zdravotnictví o normalizaci ústavního prádla. Do této problematiky patřila i otázka týkající se pracovního oděvu ošetrovatelského personálu. Tato odborná komise měla za úkol vypracovat typy jednotlivých druhů ústavního prádla. Také se uvažovalo i o odlišení jednotlivých profesí ve zdravotnictví pomocí oděvu. V příloze 8 je k dispozici zápis z této porady ze dne 15. prosince 1949. (58)

V tomto období zanikl titul diplomovaná sestra. Došlo také k výrazné změně odznaku. Odznak opět získal zcela jinou podobu. Znovu byl smaltovaný. Na bílém podkladě byl napsán opis: „SLOUŽÍM ZDRAVÍ LIDU“. Střed odznaku měl světle modrou barvu, na níž byl vyobrazen bílý štít. Na něm byla tři písmena: „SZP“. Okolo tohoto štítu byly ztvárněny lipové ratolesti. Nad štítkem čněla pěticípá červená hvězda. (24, 40, 73) viz. obr. 92, 93

Obrázek 92 (95)

Obrázek 93 (97)

V 50. letech dochází také ke změně ochranného oděvu, někdy zvaného uniforma. Uniforma jako taková zanikla společně se Spolkem diplomovaných sester. Nyní používaný oděv se skládal z bledě modrých šatů. Stále se můžeme setkat s naškrobeným bílým límečkem, který se připínal na šaty. Součástí byla samozřejmě bílá zástěra

a nesměl chybět čepce. Nošení čepce bylo velmi tvrdě vymáháno. Čepce byl nejdříve skládaný do varhánků. Některé sestry jej dokázaly mistrovsky poskládat s výraznou precizností. Později se čepce změnil, samotné skládání varhánků odpadlo a bylo nahrazeno zjednodušeným čepcem, který se zapínal na dva knoflíky. (23, 49, 50, 51, 59, 68) viz. příloha 9

Začátkem 50.let se můžeme setkat se změnou uniformy. Podobu některých z nich znázorňují následující obrázky:

Praktický oděv pro žákyně ošetrovatelských škol

Oděv je tvořen šaty s kapsami. Můžeme zde zaznamenat zkrácení sukně i rukávů. Myslím si, že tento oděv byl velmi slušivý a určitě i praktický. (59) viz. obr. 94, 95

Obrázek 94 (59)

Obrázek 95 (59)

Oděv pro sanitárky

Zde můžeme pozorovat odlišení v podobě proužkovaných šatů s prostříženými kapsami. Přes ně nosily ještě bílou sanitární zástěru se známými šlemi, která měla také velké kapsy. (59) viz. obr. 96, 97, viz. příloha 9

Obrázek 96 (59)

Obrázek 97 (59)

Oděv pro vrchní sestru v nemocnici

Sestry, které zastávaly v nemocnicích post vrchních sester, měly šaty v bílém provedení. Na této fotografii si můžeme také všimnout obuvi na vyšším klínku, kterou v té době sestry používaly. (59) viz. obr. 98

Obrázek 98 (59)

Model pláště pro sestry na operačním sále viz. obr. 99

Obrázek 99 (59)

Oděv pro školní sestru

U tohoto oděvu si můžeme povšimnout bílého límečku, praktických kapes a zejména možnosti prodloužení rukávů při chladnějším počasí. (59) viz. obr. 100, 101

Obrázek 100 (59)

varianta s krátkým rukávem

Obrázek 101 (59)

varianta s připnutými dlouhými rukávy

Oděv pro ošetřovatelky

Tento oděv je opět tvořen z šatů tentokrátě bleděmodré barvy. viz. obr. 102

Obrázek 102 (59)

V roce 1956 byl ve zdravotnických novinách otisknut článek, který se zabýval oděvem ošetřovatelek. V tomto článku se autor zmiňuje o slušivém vzhledu a praktičnosti oděvů našich sester, který velmi oceňují i zdravotníci ze zahraničí. (59)

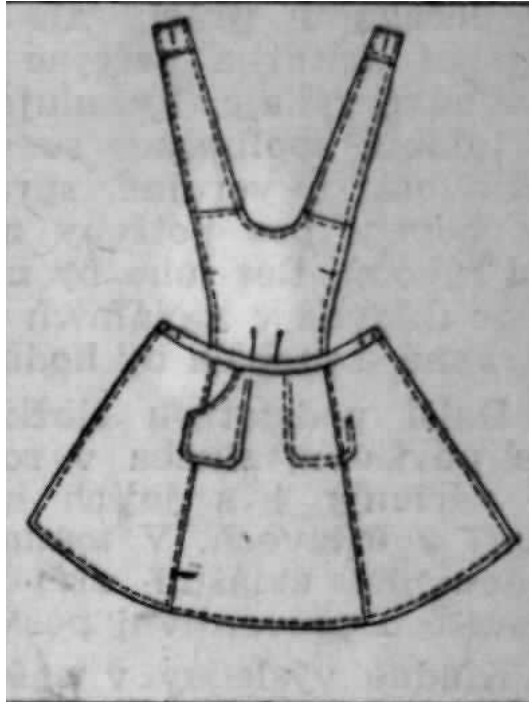

Obrázek 103 (59)

Detailní propracování šatů

Zástěra

„ Zástěra pro ošetřovatelky se skládá z dolního dílu, horního dílu, pasu, dvou šlí a dvou bočních kapes. Dolní díl zástěry je ze tří částí. Zástěra je šita tak, aby sloužila oboustranně. Jedna kapsa je našita v rubu, jedna v líci. V obou koncích pasu jsou vyšity dvě dírky, 1,5 cm od kraje. Jsou 2 cm dlouhé a zapínají se na kočárky, zhotovené z nitěných knoflíků.“ (59) viz. obr. 104

Obrázek 104 (59)

Tyto zástěry nosily i sanitárky. Pomocnice si oblékaly zástěry s poněkud jiným stříhem a modrobílým proužkem.

Čepec

V 50. – 60. letech 20. století došlo k několika změnám. Jak jsem již zmínila skládané čepce byly nahrazeny čepci, které se zapínaly na dva knoflíky. Nějakou dobu se zamýšlelo zaměnit námi známé čepce za tylové síťky inspirované „východní módou“. Tato varianta se ovšem neosvědčila kvůli náročnosti na materiál. Proto se opět přistoupilo k čepcům vyrobeným z bílého plátna. (27, 52, 59, 69, 73) Jednotlivé čepce znázorňují následující obrázky 105 – 108.

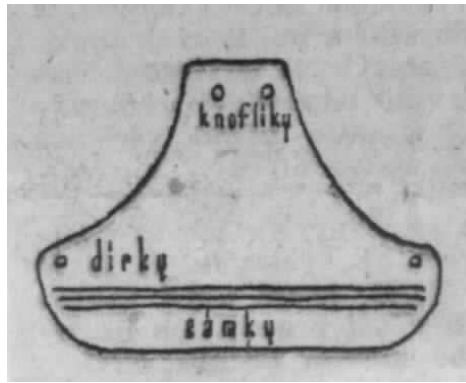
Obrázek 105 (59)
Skládaný čep

Obrázek 106 (59)
Čep na dva knoflíky

Obrázek 107 (59)
Šátek pro dětské sestry

Obrázek 108 (59)

Nákres čepce se zapínáním na dva knoflíky

V průběhu 60. let se čepce, který se zapínal dříve na dva knoflíky, změnil a zapínal se jen na jeden knoflík.

V této době se také uvažuje o změnách v odívání dětských sester pracujících na nemocničních odděleních a v jeslích. V návrzích se objevují místo jednobarevných modrých šatů s bílou zástěrou a čepcem šaty vzorové s veselými barvami. (91) viz. příloha 10

Návštěvní službu v rodinách, zdravotnický dohled při veřejných událostech zajišťovaly většinou dobrovolné sestry Československého Červeného kříže. Vývoj jejich oděvu se ubíral jiným směrem než u zdravotních sester v ústavní péči. Tyto sestry si zachovaly u odívání jistou „stavovskou příslušnost“. Vliv na to zajisté měla i skutečnost, že se jedná o mezinárodní organizaci. viz. příloha 11

9.7 Období od roku 1970 – 1990

V tomto období se také můžeme setkat s jistými změnami. Odznak se nezměnil a zůstal ve stejné podobě až do počátku 90. let. Ovšem u oděvu tomu bylo jinak. Čím dál tím více připomínal osobní ochranný pracovní oděv. Dřívější stavovská hrdost sester k oděvu a k profesi postupně vymizela po nástupu totalitního režimu a zrušení stavovské organizace. Lze nalézt určité znaky, které jsou shodné s dřívější původní

uniformou. Používá se stále barva šatů v různých odstínech modré, bílá zástěra a čepec, ale stavovský charakter již vymizel. (24, 25, 69)

Velký vliv na to má pohlížení na oděv z mnoha hledisek. Začalo se dbát na praktičnost, vzhledem k úkonům, které sestry začaly vykonávat. Ať co se týče materiálu, tak i střihu. Můžeme zaznamenat velký vliv módních trendů.

Na začátku 70. let se začaly testovat nové modely ochranných oděvů pro zdravotníky. Velký důraz se kladl na materiál, zejména na jeho údržbu a kvalitu. Vlastní oděv se zjednodušil. Šaty se střihově zjednodušily, byly střízlivé. Střihově měly anglickou fazonku, zapínání bylo skryté a tyto šaty se daly nosit jak s páskem, tak i bez něho. (31, 39) viz. obr. 109

Obrázek 109 (31)

Bylo schváleno i barevné rozlišení oděvů dle profesního zařazení. Všechny řadové sestry ze všech oborů měly nosit šaty v barvě bleděmodré, přesněji odstín tyrkysové. Pro žákyně středních zdravotnických škol byla vybrána pro 4leté studium barva růžová a žlutozelená pro 2leté studium. Pro vedoucí sestry, učitelky na SZŠ a dietní sestry byly šaty v bílém provedení. Pro práci v terénu byly vybrány kostýmkové šaty v šedomodrém provedení. Běžová barva byla vybrána pro nižší zdravotnický personál

a šedomodrý odstín pro pomocné zdravotnické pracovníky. Tento odstín měl být odlišný od barvy šatů pro sestry v terénu. (31)

V návrhu nového pracovního oděvu se zamýšlelo, že nově navrženou ¾ zástěru, vyrobenou ze směsi polyesteru a lnu, a pokrývku hlavy budou používat sestry jen u některých stanovených výkonů. Zároveň se určilo, že než se stanoví druh pokrývky hlavy, budou všichni zdravotničtí pracovníci nosit dosud používané „čepice pro lékaře“. Tato varianta se vztahovala na daná pracoviště a na stanovené výkony. viz. příloha 12
V pozdější době se setkáváme s čepcem, nám známým „těčkem“. (31, 69, 73)
viz. obr. 110, 111

Obrázek 110 (97)

Obrázek 111 (97)

Nový typ šatové zástěry byl stříhově podobný předchozímu. Lišil se zapínáním vzadu na dva knoflíky, které byly vyjímatelné. Kapsa byla všita do bočního švu. Pro některá pracoviště byla vyráběna zástěra se dvěma kapsami. Pracovníci byli povinni ji používat u všech činností, kde bylo riziko znečištění šatů. (31)

Bylo pohlíženo nejen na praktičnost, jak jsem již zmiňovala, ale i na ekonomičnost a jednoduchost údržby. V této době se také velmi dbalo na úpravu celé uniformy a vhodnosti obuvi. Již v této době bylo nevhodné nosit k uniformě jakékoliv šperky. Důsledně se dohlíželo i na délku šatů pracovního oděvu. Ale to vše známe již z předchozí doby. (32, 38)

Z důvodu problémů při výrobě a ladění jednotlivých odstínů se přešlo ke kompromisu a konečné ladění bylo v 70. letech uvedeno v závazném opatření č. 16 z roku 1974. S tímto opatřením také úzce souviselo i závazné opatření č. 12 z předchozího roku. Došlo tímto i k rozlišení jednotlivých skupin zdravotníků.

Dle těchto právních směrnic byly oděvy zdravotníků rozděleny takto:

Pro zdravotní sestry ve všech oborech

Vybrány byly modré šaty, které byly vyráběny z materiálu callot. Střihově vyhovoval návrh s názvem Irena. Sestry na lůžkových odděleních měly ještě k dispozici kulikabátek modré barvy z materiálu arktic. viz. obr. 112,

Zástěra

Ta byla tradičně bílá se šlemi. Materiál, z něhož byla vyráběna, se nazýval molino a střihový vzor Zora.

Čepec

Ten byl tradičně bílý, tvar T, materiál molino-véba.
viz. příloha 13

Obrázek 112 (87)

Vrchní sestry

Pro ně byly vybrány šaty ze stejného materiálu i střihu, ovšem v barvě bílé, jako tomu bylo i v předchozích letech.

Pro vedoucí sestry

Tyto sestry nosily šaty tmavomodré. Jejich střih byl kostýmový. Pro výrobu byl zvolen materiál typu renex.

Pro ošetřovatelky, pěstounky a zubní instrumentářky

Tato skupina měla určeny šaty ze stejného materiálu i střihově stejné, ovšem v barvě béžové. Nosily stejnou zástěru i čepce jako sestry v řadové službě. Kulikabátek měly ve stejném barevném provedení jako šaty.

Sanitárky

Opět se setkáváme se stejným střihem a materiálem, ale barvy šedé. Zástěra byla opět bílá. Ovšem místo čepce nosily bílý třícípí šátek.

Žákyně

Dle závazného opatření měly nosit stejnou uniformu jako sestry. Lišit se měly pouze modrou légou na čepci. Ve skutečnosti, podle vyjádření několika pamětnic, nosily žákyně šaty v barvě růžové. Velmi záleželo na daném ústavu. Viz. obr. 113, 114

Obrázek 113 (95)
Žákyně v růžovém

Obrázek 114 (90)

Přibližně v této podobě přetrvala uniforma až do období revoluce. Byly možné i jiné varianty, ale jak jsem zjistila, vždy záleželo na konkrétním pracovišti. V této době jsme se mohli ještě krátce setkat s tylovými sítkami na místo čepců. To však netrvalo dlouho a čepce musely nosit všechny sestry. Kladl se na to veliký důraz, stejně jako na celkovou úpravu. Nesměly se nosit žádné šperky, dlouhé, či nalakované nehty. Vlasy musely být vždy řádně upraveny.

Během několika let jsme se mohli také setkat s různými variantami materiálů použitých na čepce. Někde se čepce vystříhovaly ze čtvrtky, jinde byly čepce plastové, nebo z jedné strany omyvatelné. Tyto varianty byly sice praktické, co se týká údržby, avšak nepohodlné. Sestry, které nosily čepce plátěné, je musely vždy řádně škrobit a žehlit, aby držely správný tvar.

V této době jsme se mohli také setkat s mnoha variantami obuvi. Zase záleželo na zařízení, jakou obuv poskytl sestřám. Jeden typ obuvi je znázorněn na obrázku 115. Všichni si také jistě vzpomínáme na éru „korkáčů“. I v tomto ohledu hrály velkou roli módní trendy.

Obrázek 115 (95)

V roce 1985 se můžeme setkat se zmínkami, že se na prvním sjezdu Československé společnosti sester projednávaly nové návrhy ochranných pracovních oděvů. V tomto období byly jednotlivé vybrané typy uniforem testovány v běžném provozu na vybraných pracovištích. Dle dostupných zdrojů, byly tyto nové oděvy módní, elegantní a v neposlední řadě i praktické pro pohodlí při práci. Důraz byl kladen také na kvalitu materiálu a jeho údržbu. (25)

9.8 Vývoj uniforem od roku 1990 až po současnost

V tomto období dochází k velikým změnám. Došlo k radikálním změnám ve společnosti jako takové. Změnila se vládnoucí strana a společnost se postupně začala přizpůsobovat situaci a životu v západní Evropě a na celém světě. Co se týká zdravotnictví a celé ošetrovatelské profese, nastalo také mnoho změn. Krátce po převratu se zrušila povinnost nosit čepce, doposud striktně vyžadované. Mnoha sestrám se ulevilo. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že nošení čepců bylo náročné jak na vlastní údržbu čepce, pracné škrobení, tak i na úpravu vlasů. Měla jsem možnost si čepce vyzkoušet a musím říci, že nebylo jednoduché si jej nasadit tak, aby sestra byla řádně upravená.

Došlo i k výrazné změně odznaku. Doposud nošený odznak, s nápisem „SLOUŽÍM ZDRAVÍ LIDU“, byl všem sestrám vyměněn. Byl vyroben nový odznak. Na odznak se vrátil nám známý kahan ve zlatém provedení na modrém podkladu. Odznak byl bíle orámovaný a nápis zněl: „DIPLOMOVANÁ SESTRA / ZDRAVÍ PRO VŠECHNY“. Tento odznak nosí sestry s občasnými obměnami až do současnosti. (24, 69, 73) viz. obr. 116, 117

Obrázek 116 (95)

Obrázek 117 (98)

Odznak absolventky SZŠ z roku 2001

Během posledních let dochází k velkému rozvoji vzdělávání zdravotních sester. Vznikají vyšší zdravotnické školy, které se zaměřují ve studijních programech na jednotlivé obory. Otvírají se bakalářské a magisterské programy na vysokých školách. V důsledku toho vznikají i nové odznaky. Vzhled odznaku začíná být

specifický pro jednotlivé školy a zaměření. Jednotlivé školy si většinou své odznaky navrhují samy. viz. obr. 118 – 124

Obrázek 118 (95)

Obrázek 119 (95)

Obrázek 120 (98)

Obrázek 121 (95)

Obrázek 122 (95)

Obrázek 123 (95)

Obrázek 124 (95)

Letošní rok absolvují poslední zdravotní sestry na středních zdravotnických školách. Od příštího roku budou absolventi vedeni jako zdravotničtí asistenti. V současné době je snaha vytvořit nový odznak pro tuto skupinu zdravotníků.

Co se týká uniformy, doposud se nosil oděv platný dle závazných opatření č. 12, 14 z let 1973 a 1974 s případnými novelizacemi. V roce 1991 vychází ve věstníku Ministerstva zdravotnictví ČR Výnos č. 1 „O poskytování osobních ochranných pracovních prostředků“. V jeho příloze se můžeme opět setkat s upravenou verzí již zmiňovaných závazných opatření. Barevné rozlišení pracovníků ve zdravotnictví zůstává. (55, 56)

Sestry mají nosit modré šaty a bílou zástěru. Vrchní, staniční sestry a ostatní vedoucí pracovníci šaty bílé. Bylo povoleno nahradit šaty a zástěru bílými kalhotami a modrou halenou. (56)

Ošetřovatelkám zůstalo rozlišení béžovou barvou a sanitárkám barva šedivá. Bylo jim také povoleno zaměnit šaty za kalhoty a halenu, stejně jako to bylo povoleno sestrám. (56)

Učitelkám ošetřovatelství na středních zdravotnických školách bylo povoleno při praxi nosit šaty bílé. Žákyně těchto škol nosily modré šaty a bílou zástěru. Pro chlapce bylo určeno nosit bílé kalhoty a modrou halenu. (56) viz. obr. 125

Obrázek 125 (98)

Pracovní oděv vždy poskytoval a stále poskytuje zaměstnavatel. I když se do oděvu zdravotních sester začlenily nejrůznější módní trendy, vždy záleží na zaměstnavateli, jaký oděv vybere. Ještě dnes se můžeme setkat s modrými šaty a s typickými zástěrami. Většinou ho nosí žákyně středních zdravotnických škol, které chodí na praxi, nebo jsem se setkala s tím, že tento oděv nosí nižší zdravotnický personál.

V posledních letech se nedá říci, že by sestry nosily oděv, který by svou jednotností specifikoval naši profesy. Mnoho firem se zaměřilo na výrobu oděvů pro zdravotníky. Na odívání zdravotníků působí nespočetně vlivů módních trendů. Můžeme nalézt mnoho variant, týká se to střihů, barev, veliká je i rozličnost materiálů, z nichž je oděv vyroben.

České zdravotnictví se otevřelo Evropě a celému světu. Dbá se na kvalitu ošetrovatelské péče a používají se nejnovější metody. Ovšem na oděv a úpravu zdravotníků se někde důraz neklade. V mnoha zařízeních se při výběru oděvu často více dbá na ekonomickou stránku. V potaz také přicházejí jiné aspekty jako estetičnost, praktičnost, materiál a jeho údržba. Ovšem vždy záleží na vedení zařízení.

Skupina zdravotních sester představuje stále nejpočetnější část zdravotnického personálu činného ve zdravotnictví. Pacient, který přichází do nemocnice či jiného zařízení, je nejvíce v kontaktu s těmito pracovníky. To, jak vypadá sestra, jist na první pohled napoví, jaká je úroveň tohoto zařízení. Je-li sestra pěkně elegantně upravená, najde si zajisté snáze důvěru pacienta než sestra, která je oděná do starých obnošených šatů, doplněných obinadly, špendlíky či náplastmi, jak tomu občas bývá v některých zařízeních. Bývá to z důvodu nedostatku potřebných velikostí.

Jak uvádí autor J. Drašar ve svém článku „Ochranné a pracovní oděvy a obuv ve zdravotnictví“, je s touto problematikou spojeno několik zákonů a vyhlášek. Například vyhláška ministerstva financí č. 310/1995 Sb., vyhlášky ministerstva práce a sociálních věcí č. 204/1994 Sb. ve znění vyhlášky č. 279/1998 Sb. A takto bychom mohli pokračovat dále. (15)

V dalších člancích autor uvádí, že výběr vhodných pracovních oděvů není lehký. Firem na trhu je veliké množství a nabízeného sortimentu ještě více. Jedním z kroků je třeba si zjistit zda daná firma má uděleny certifikáty o kvalitě odpovídající příslušným normám například ISO 9002, DIN EN 46002 a další. (18)

Dalším závazným pokynem, který se věnuje problematice osobních ochranných pracovních prostředků ve zdravotnictví, je nařízení vlády č. 495/2001, které určuje rozsah a bližší podmínky pro poskytování ochranných pracovních prostředků, mycích, čistících a desinfekčních prostředků. (20)

Jak jsem již zmiňovala, móda velmi ovlivnila odívání zdravotníků. Jaký je současný trend ve sesterském oblečení se můžeme dozvědět na mnoha výstavách zaměřených na medicínskou problematiku. (17)

V současné době se preferují „jednoduché šaty s límečkem, bez límečku, s propínáním nebo bez propínání, s dlouhým, krátkým rukávem nebo bez rukávů atd.“ (15 str. 17)

Způsob typizace jednotlivých uniforem specifikující jednotlivé kategorie zdravotnických pracovníků v naší zemi dnes již neexistuje. Volba vhodného oblečení pro zdravotníky má velký vliv nejen na pocit pohodlí, sebedůvěru a pohodu zdravotních sester, má zároveň vliv na pozitivní postoj a prestiž ošetrovatelské profese. Bohužel v dnešní době se v některých zdravotnických zařízeních setkáváme s takovými oděvy, že nezasvěcený klient hůře poznává, zda se jedná o zdravotní sestru, ošetrovatelku nebo pomocný personál.

Stejně jako u ochranných oděvů platí stejná pravidla i o obuvi. Při jejich výběru je nutno pohlížet na vhodnost pro daný typ pracovní zátěže, hygienu, materiál a další. Výsledek výběru by měl nejvíce odpovídat potřebám, to je zátěži nohou zdravotnického pracovníka, protože zvolení nevhodné obuvi se musí projevit i na činnosti sestry. Obecně se preferuje obuv, která má pásek i kolem paty. Ten zabezpečuje upevnění obuvi na nohou.

Další nedílnou součástí současné uniformy je i vizitka se jménem pracovníka, jeho vzdělání a funkce, kterou daný pracovník zastává. V některých zařízeních se můžeme setkat s barevným rozlišením vizitek dle dosaženého vzdělání. Tímto zaměstnavatel rozlišuje například sestry s vyšší zdravotnickou školou, sestry s vysokoškolským vzděláním či se střední zdravotnickou školou.

Také v současné době by sestry měly dodržovat hygienickou vyhlášku stanovující, že by se neměly nosit žádné šperky. Prstýnky, náramky, řetízky, a dokonce i náramkové hodinky by sestry měly před začátkem služby odložit. Náušnice by měly být malé.

Společně s módou se dnes setkáváme i s náušnicemi na jiných než tradičních místech, v nose, obočí a jinde. Takové šperky by sestry také neměly nosit.

Zároveň by sestry neměly mít dlouhé a nalakované nehty. Neměly by přesahovat koncečky prstů. Vlasy by měly být sepnuty tak, aby nebránily kvalitním profesionálním úkonům. Dlouhé, rozpuštěné a neupravené vlasy by se neměly vyskytovat.

Následující obrázky nastiňují některé typy sesterského pracovního oděvu, se kterými se můžeme v současnosti setkat a které nabízejí některé firmy vyrábějící toto oblečení. (99, 100)

10. Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat vývoj sesterského stejnokroje v našich zemích již od počátků ošetrovatelské profese ve 13. století až po současnost. Cíl práce byl splněn neboť byl vytvořen komplexní materiál o vzniku a vývoji sesterského stejnokroje od jeho počátků až po dnešní dobu.

Znalost historie je důležitá, abychom mohli nějak ovlivnit budoucnost. Z poznatků, vycházejících ze získaných informací z dob dřívějších, bychom se měli ponaučit. Již v dávných dobách byl oděv konkrétně specifikován a striktně se dodržoval. Oděv vyznačoval pracovní zařazení u ošetrovatelek, zdravotních sester, ale i řeholní oděv charakterizoval konkrétní řád či kongregaci, ke které byla řádová sestra příslušná.

Tato práce by mohla mít přínos pro pozvednutí prestiže naší profese. Kdyby se barevně sjednotil oděv jednotlivých skupin personálu pracujícího ve zdravotnictví, jistě by byla orientace laika v ošetrovatelském personálu lepší a povědomí o specifikaci pracovníků v našem povolání rozšířenější.

Co se týká sjednocení oděvu, nemám na mysli striktně nařídit typ střihu a materiálu daného oděvu, jako tomu bylo v dřívějších dobách. Ponechala bych střihovou pestrost v nabízeném sortimentu pracovních oděvů a typu materiálu, z něhož bude oděv vyroben, na zaměstnavateli. Sjednotila bych barevné rozlišení jednotlivých ošetrovatelských profesí a stupně vzdělání jedinců. Navrhovala bych použití jednotících prvků, například rozlišení pomocí barev na límcích, klopách, vsadkách a podobně.

Mnohá zdravotnická zařízení se v současné době o tuto problematiku zajímají a snaží se ji dle svých možností řešit. Ovšem problém nastává v rozdílnosti jednotlivých zařízení mezi sebou.

Práci bych chtěla zakončit citací z knihy „Etika ošetrovatelství“ z roku 1941, která je psána v jiné době, než je nyní, ale dle mého názoru zcela vystihuje problém, který je spojen se sesterskou uniformou i dnes.

„Otázka stejnokroje byla již osvětlena a prodebatována ze všech stran. Služební uniformy je u mnohých velmi neoblíbeny právě proto, že omezuje svobodu vnějšího jednání. Nikdy se nezbavíme pocitu, že uniformy nás zavazují. Jiné sestry vidí zase jen

praktické přednosti kroje: nejmenší skupinu „obávám se“ tvoří ty, které stejnokroj cítí tak, jak ctěn být má. Velkou měrou je hodnota stejnokroje snižována tím, že se ho zneužívá; mnohé ženy jej totiž nosí, aniž jsou k tomu oprávněny. Oprávnění nosit služební uniformu by jistě mělo být vázáno na určité předpoklady. Jako návštěva vysoké školy je podmíněna předložením vysvědčení dospělosti, tak také služební stejnokroj ošetřovatelky měl by být zárukou, že jeho nositelka si osvojila odborné vědomosti. Kdyby tomu tak bylo, zvýšila by se jistě podstatně úcta veřejnosti ke stejnokroji sester a také snaha nosit jej důstojně byla by všeobecnější.

Uniforma sestry by měla být jasným výrazem naší práce a z tohoto hlediska posuzována, měla by zasluhovat tutéž lásku a úctu jako naše povolání. Měly bychom mít v úctě i jednotlivé součásti stejnokroje, abychom nepokazily celek. Jakmile stejnokroj je závislý na libovůli jednotlivců, ztrácí na své autoritě. Slovo uniforma znamená jednotnou formu, tedy již název sám vyjadřuje, že kroj, který má jméno uniformy, musí být jednotný. V každé pospolitosti, která nosí uniformu, je tato uniforma přesně stanovena a nepodléhá již vkusu jednotlivce. Proč by měla být libovolně měněna uniforma sester? Je pochopitelné, že v maličkostech se jedna od druhé lišíme i v kroji, ale to, co je předepsáno, musíme přesně dodržovat.“
(8 str. 25 – 26)

11. Seznam použité literatury

1. ANDĚLOVÁ, J.O. Sociální poměry ošetřovatelek zvláště diplomovaných sester v ČSR. In: *Sborník II. Sjezdu diplomovaných sester v ČSR*. Praha: vlastním nákladem, 1932, s. 49-60.
2. BÉBR, R. *Ošetřovatelský personál*. Praha: vlastním nákladem, 1929. 323 s.
3. EHL, P.A. *Řeholní sestra u nemocných*. Přel. Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského. Praha: vlastním nákladem, 1948. 195 s.
4. HRUDNÍKOVÁ, M. *Řeholní život v českých zemích*. Klášterní Vydří: Karmelitánské nakladatelství v Klášterním Vydří, 1997. 319 s.
5. JIRÁSKO, L. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Klášter premonstrátů na Strahově. Praha: Fénix, 1991. 173 s. ISBN 80-85245-11-6.
6. KAFKOVÁ, V. *Z historie ošetřovatelství*. 1. vyd. Brno: IDVPZ, 1992. 185 s. ISBN 80-7013-123-3.
7. PACOVSKÝ, V., A KOL. *Metodika vyučování předmětu péče o nemocné na Středních zdravotnických školách*. Praha: UK v Praze – vlastním nákladem, 1965. s. 6-12.
8. RODHE, E. *Etika ošetřovatelství*. Přel. R. E. TOBOLÁŘOVÁ. Praha: Nakladatelství ORBIS, 1941. 44 s.
9. ROZSYPALOVÁ, M., SVOBODOVÁ, H., ZVONÍČKOVÁ, M. *Sestry vzpomínají – Příspěvek k historii ošetřovatelství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2006. 86 s. ISBN 80-247-1503-1.

10. ŠVEJNOHA, J. *80 let činnosti Českého Červeného kříže 1919-1999*. Praha: Úřad Českého Červeného kříže, 1999. 48 s.
11. VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. s. 100-169. ISBN 80-85983-17-6.
12. ZAVŘELOVÁ, V. *Pomocné studijní archy z „Péče o nemocné“*. Brno: UJEP – vlastním nákladem, 1965. s. 1-3.
13. Resoluce jubilejního pracovního sjezdu diplomovaných sester. In: *Sborník Jubilejního pracovního sjezdu diplomovaných sester*. Praha: vlastním nákladem, 1946, s. 136 – 141.

Časopisy a periodiky:

14. ČAPEK, M. Oděvy pro zdravotníky. *Sestra*. Praha: 2000, roč. 10, č. 8, s. 20. ISSN 1210-0404.
15. DRAŠNAR, J. Ochranné a pracovní oděvy a obuv ve zdravotnictví. *Sestra*. Praha: 2000, roč. 10, č. 8, s. 16-18. ISSN 1210-0404.
16. DRAŠNAR, J. Moderní trendy oblékání zdravotníků. *Sestra*. Praha: 2000, roč. 10, č. 6, s. 1-14. ISSN 1210-0404.
17. DRAŠNAR, J. Hezky vypadat a dobře pracovat. *Sestra*. Praha: 2003, roč. 13, č. 1, s. 43. ISSN 1210-0404.
18. DRAŠNAR, J. Rozhoduje kvalita, nebo cena?. *Sestra*. Praha: 2004, roč. 16, č. 2, s. 12-13. ISSN 1210-0404.
19. JOHNOVÁ, D. Kultura v životě zdravotníka. *Československé zdravotnictví*. Praha: 1960, roč. 8, č. 8, s. 448-456.

20. HRONČEKOVÁ, J. Osobní a ochranné pracovní prostředky ve zdravotnictví z pohledu hygienické asistentky. In: *Sestra –Mimořádná příloha, Zdravotnické oblečení*. Praha: 2006, roč. 16, č. 5, s. 6-7. ISSN 1210-0404.
21. KMÍNKOVÁ, M. Dvě Marie - Vzpomínky diplomované sestry Marie Bubníkové. *Sestra*. Praha: 1996, roč. 6, č. 6, s. 26. ISSN 1210-0404.
22. KOUTNÍKOVÁ, Y. Boromejky se vrátily k tradici ošetrovatelského ústavu v Řepích, který bude spojoval zdravotní, sociální péči a volné vězeňství. *Zdravotnické noviny*. Praha: 1996, roč. 45, č. 38, s. 8-9. ISSN 0044-1996.
23. KRCHOVÁ, I. Jak bývalo dříve sestrám. *Sestra*. Praha: 1999, roč. 9, č. 2, s. 19-20. ISSN 1210-0404.
24. NEJEDLÝ, J. Ženy s lampou. *Sestra*. Praha: 1996, roč. 6, č. 1, s. 27. ISSN 1210-0404.
25. NEURWIRTH, J., STAŇKOVÁ, M. K problematice „uniforem“ zdravotních sester. *Zdravotnický pracovník*. Praha: 1986, roč. 36, č. 1, s. 7-10. ISSN 0049-8572.
26. POHUNKOVÁ, D., TOŠOVSKÝ, V. Juan Ciudad – dobrodruh života a hrdinské lásky. *Zdravotnické noviny*. Praha: 1995, roč. 44, č. 37, s. 12. ISSN 0044-1996.
27. STAŇKOVÁ, M. Sestra – reprezentant ošetrovatelské profese. *Sestra*. Praha: 2000, roč. 10, č. 1, s. 8-9. ISSN 1210-0404.
28. STAŇKOVÁ, M. K 80. výročí založení první profesní organizace českých sester. *Sestra*. Praha: 2002, roč. 12, č. 1, s. 16-17. ISSN 1210-0404.

29. STAŇKOVÁ, M. Z historie charitativní a řádové ošetrovatelské péče. *Sestra – Mimořádná příloha*. Praha: 2003, roč. 13, č. 6, 18s. ISSN 1210-0404.
30. SVOBODOVÁ-LELKOVÁ, F. ...A slavík zazpíval. In: *Zdravotnická pracovnice. Pramínek proti větru*. Praha: 1971, roč. 21, č. 7, s. 45-52.
31. SYROVÁTKOVÁ, L. Jak se budeme strojit do práce. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1970, roč. 20, č. 8, s. 413-417.
32. SYROVÁTKOVÁ, L. Nové oblečení v palbě kritiky. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1971, roč. 21, č. 12, s. 632-633.
33. ŠINDLEROVÁ, M. A. Stejnokroje diplomovaných sester. *Diplomovaná sestra v ČSR - Zprávy spolku diplomovaných sester v ČSR*. Praha: 1938, roč. 2, č. 1, s. 10-11.
34. VANÍČKOVÁ, K. Církevní řády ve službě nemocným. *Praktický lékař*. Praha: 1999, roč. 79, č. 5, s. 295-297. ISSN 0032-6739.
35. Autor neznámý. *Diplomovaná sestra v ČSR - Zprávy spolku diplomovaných sester v ČSR*. Praha: 1937, roč. 1, č. 9-10, s. 93.
36. Autor J.H. Úbor dobrovolných sester. *Diplomovaná sestra v ČSR - Zprávy spolku diplomovaných sester v ČSR*. Praha: 1937, roč. 1, č. 3-4, s. 31-32.
37. Reklamní leták. *Diplomovaná sestra v ČSR - Zprávy spolku diplomovaných sester v ČSR*. Praha: 1939, roč. 3, č. 4, s. 5.
38. Autor neznámý. Pracovní náplň sestry u lůžka. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1970, roč. 20, č. 11, s. 596-598.

39. Autor neznámý. Přednosti a nedostatky nového oblečení. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1971, roč. 21, č. 8, s. 427-428.

Internetové odkazy:

40. Autor neznámý. Vznik a vývoj sesterských uniforem.
<http://www.superstudent.cz/upload/materialy/509.htm> 20.3.2006

41. Autor neznámý. Rozvoj ošetřovatelství u nás do roku 1918.
<http://terkam1.webz.cz/materialy/Historie-od1918.doc> 20.4.2006

42. Autor neznámý. Historie „nemocnice sv. Alžběty Na Sloupi“ v Praze.
<http://www.nemalzbeta.cz/?d=2&s=10> 20.4.2006

43. BADAL, M. Církevní móda.
<http://old.katyd.cz/clanek.php?&id=35> 20.4.2006

44. Autor neznámý. Z historie zdravotnictví a nemocnice v Rýmařově.
<http://www.nemrym.cz/www/historie.php#fotka> 20.4.2006

45. Autor neznámý. Česká kongregace sester dominikánek.
<http://op.cz/body.html?a=6&cl=50> 2.10.2006

46. Autor neznámý. Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.
http://www.boromejky.cz/sub.php?menu_id=1022138525&clr 2.10.2006

47. Autor neznámý. Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.
http://www.boromejky.cz/sub.php?menu_id=1022137899&clr=hnedá
2.10.2006

48. Autor neznámý. Lazariáni.
<http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=272407>
1. 5. 2007

Zákonné normy:

49. INSTRUKCE 51. Poskytování ochranných oděvů, obuvi, ochranných pomůcek a stejnokrojů. *Věstník Ministerstva zdravotnictví ČSR*. Praha: Avicenum, 1960, roč. 8, částka 17-18, s. 173 – 175.
50. INSTRUKCE 51. Příloha I. - Seznam povolání, při nichž se poskytují obleky, obuv a ochranné pomůcky. *Věstník Ministerstva zdravotnictví ČSR*. Praha: Avicenum, 1960, roč. 8, částka 17-18, s. 176-190.
51. INSTRUKCE 51. Příloha II. - Seznam povolání ve zdravotnických zařízeních, při nichž se poskytuje stejnokroj. *Věstník Ministerstva zdravotnictví ČSR*. Praha: Avicenum, 1960, roč. 8, částka 17-18, s. 190 – 191.
52. ZÁVAZNÉ OPATŘENÍ 9. Směrnice pro poskytování osobních ochranných pracovních prostředků a stejnokrojů a pro vybavení společenských zařízení. *Věstník Ministerstva zdravotnictví ČSR*. Praha: Avicenum, 1968, roč. 16, částka 5-6, s. 38-39.
53. ZÁVAZNÁ OPATŘENÍ 12. Poskytování osobních ochranných pracovních prostředků. *Věstník Ministerstva zdravotnictví ČSR*. Praha: Avicenum, 1973, roč. 21, částka 5-7, s. 37-39.
54. ZÁVAZNÁ OPATŘENÍ 16. Unifikace nejběžněji používaných osobních ochranných pracovních prostředků pro střední, nižší a pomocné zdravotnické pracovníky. *Věstník Ministerstva zdravotnictví ČSR*. Praha: Avicenum, 1974, roč. 22, částka 14-15, s. 147.
55. VÝNOS 1. O poskytování osobních ochranných pracovních prostředků. *Věstník Ministerstva zdravotnictví ČR*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 1991, roč. 39, částka 1, s. 2-3.

56. VÝNOS 1. Příloha A. *Věstník Ministerstva zdravotnictví ČR*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 1991, roč. 39, částka 1, s. 3 – 9.

Archiv NCONZO Brno:

57. Svazek XI. složka XI/2:

ROUŠAROVÁ, J. Zápis II. Schůze pracovní komise Vyšší ošetrovatelské školy ČSČK /VOŠ/ v Praze. 14. června 1946.

58. Svazek XIV. složka XIV/1:

Zápis z porady odborné komise Ministerstva zdravotnictví pro normalizaci ústavního prádla. Liberec. 15. prosince 1949.

59. Svazek XVIII. složka XVIII/3:

ROUŠAROVÁ, J. Oděvy a čepce diplomovaných sester. *Výstřižky z novin a časopisů*.

60. Stejnokroje diplomovaných sester. *Informační leták*. Spolek diplomovaných sester v ČSR. 1938.

61. Svazek XIV. složka XIV/5:

RYPÁČKOVÁ, A. Moje vzpomínky na 40-tiletou práci ve zdravotnictví. Nепublikováno.

Ústav teorie a praxe ošetrovatelství 1. LF UK Praha:

62. GRZNÁROVÁ, J., STAŇKOVÁ M. Přínos absolventek první ošetrovatelské školy pro československého zdravotnictví. *Diplomová práce*. Praha: FF UK, 1984, nepublikováno.

63. NÝVLTOVÁ, H., STAŇKOVÁ, M. Příspěvek k dějinám českého ošetrovatelství v době II. světové války – Historie ošetrovatelství v letech 1938 – 1948. *Diplomová práce*. Praha: FF UK, 1. LF UK, 1997, 132 s. nepublikováno.

64. SMOČKOVÁ, V., WILTSCHKOVÁ, M. Stavovské organizace sester u nás – její vznik a působení. *Diplomová práce*. Praha: FF UK, 1970, nepublikováno.
65. SUCHÁ, J., PACOVSKÝ, V. Sociální postavení ošetřovatelek na území Všeobecné nemocnice v Praze v letech 1888 – 1938. *Diplomová práce*. Praha: FF UK, 1968, nepublikováno.
66. VRBATOVÁ, N., STAŇKOVÁ, M. Přínos absolventek první ošetřovatelské školy pro československé zdravotnictví. *Diplomová práce*. Praha: FF UK, 1990, 80 s. nepublikováno.
67. WILTSCHKOVÁ, M., PACOVSKÝ, V. Příspěvek k historii ošetřovatelství v českých zemích – založení první ošetřovatelské školy v Praze. *Diplomová práce*. Praha: FF UK, 1964, 51 s. nepublikováno.

Ústav teorie a praxe ošetřovatelství LF UP Olomouc:

68. BRADOVÁ, J. Sestry v 50. – 60. letech 20. století. *Seminární práce*. Olomouc: LF UPOL, Ústav teorie a praxe ošetřovatelství, 2003, nepublikováno.
69. ČECHOVÁ, H. Historický vývoj odznaků a ošetřovatelských uniforem v naší zemi. *Seminární práce*. Olomouc: LF UPOL, Ústav teorie a praxe ošetřovatelství, 2003, nepublikováno.
70. HRADLOVÁ, M. Pracovní oděv nebo uniforma?. *Seminární práce*. Olomouc: LF UPOL, Ústav teorie a praxe ošetřovatelství, 2003, nepublikováno.
71. KRŠKOVÁ, M., VRÁNOVÁ, V. Historie ošetřovatelství. *Diplomová práce*. Olomouc: PF UPOL, Katedra antropologie a zdravotní vědy, 2004, 134 s. nepublikováno.

72. MALANÍKOVÁ, R. Historie mezinárodní organizace Červeného a Českého Červeného kříže. *Seminární práce*. Olomouc: LF UPOL, Ústav teorie a praxe ošetrovatelství, 2003, nepublikováno.
73. MARTINCOVÁ, J., VRÁNOVÁ, V. Image zdravotních sester v ČR a USA. *Diplomová práce*. Olomouc: PF UPOL, Katedra antropologie a zdravotní vědy, 2006, nepublikováno.
74. MIKSOVÁ, E. Červený kříž. *Seminární práce*. Olomouc: LF UPOL, Ústav teorie a praxe ošetrovatelství, 2003, nepublikováno.
75. VALICOVÁ, D. Červený kříž – včera a dnes. *Seminární práce*. Olomouc: LF UPOL, Ústav teorie a praxe ošetrovatelství, 2002, nepublikováno.
76. VILIŠOVÁ, J. T. Flieder. *Seminární práce*. Olomouc: LF UPOL, Ústav teorie a praxe ošetrovatelství, 2001, nepublikováno.

Fotografický materiál z knih a periodik:

77. Fotografie. diplomované sestry u lůžka T.G. M.. *Diplomovaná sestra v ČSR - Zprávy spolku diplomovaných sester v ČSR*. Praha: 1937, roč. 1, č. 7-8, s. 63.
78. Fotografie. In. Roušarová, J., Gjuričová, J., Wienzettlová, B., Hladká, V. *OŠETŘOVATELSTVÍ, učebnice nauky o domácnosti pro IV. třídu středních škol*. 1.vyd. Praha: Státní nakladatelství, 1950, s. 19.
79. Fotografie. In. Roušarová, J., Gjuričová, J., Wienzettlová, B., Hladká, V. *OŠETŘOVATELSTVÍ, učebnice nauky o domácnosti pro IV. třídu středních škol*. 1.vyd. Praha: Státní nakladatelství, 1950, s. 62.
80. Fotografie. In. Palec, R., a kol. *Teorie a organizace ve zdravotnictví - Učebnice pro zdravotní sestry, dětské a ženské sestry na SZŠ*. 5. vyd. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1966, Titulní strana. 08-006-66.

81. Fotografie. In. Palec, R., a kol. *Teorie a organizace ve zdravotnictví - Učebnice pro zdravotní sestry, dětské a ženské sestry na SZŠ*. 5. vyd. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1966, s. 131. 08-006-66.
82. Fotografie. Návštěvní služba v rodinách. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1959, roč. 9, č. 1, s. 30.
83. Fotografie. Sestra ČSČK. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1959, roč. 9, č. 4, s. 253.
84. Fotografie. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1959, roč. 9, č. 8, s. 466.
85. Fotografie. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1959, roč. 9, č. 8, s. 467.
86. Fotografie. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1959, roč. 9, č. 8, s. 509.
87. Fotografie. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1971, roč. 21, č. 6.
88. Fotografie. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1976, roč. 26, č. 6.
89. Fotografie. Reklama na pruban. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1977, roč. 27, č. 6.
90. Fotografie. *Zdravotnická pracovnice*. Praha: 1981, roč. 31, č. 6.
ISSN 004 9-8572.

Další materiál:

91. Návrhy na uniformy dětských sester. Přibližně rok 1965, NCONZO.
92. Sbírká odznaků. NCONZO
93. Uniforma z roku 1927. NCONZO

94. Fotografie ze složek archivu NCONZO v Brně.
95. Soukromé sbírky. Mgr. V. Vránová. LF UPOL, Ústav teorie a praxe ošetrovatelství, Olomouc.
96. Foto archiv. *Muzeum zdravotnictví – Národní lékařská knihovna*. Praha. Fotografie č. 902, 914, 935,
97. Soukromá sbírka. E. Michalová. Střední zdravotnická škola v Písku.
98. Osobní materiály
99. EGAMED II. spol. s r.o., Kolekce pracovního oblečení
100. MEDICA FILTER s.r.o., Kolekce pracovního oblečení

12. Klíčová slova

Historie ošetřovatelství

Sesterský stejnokroj

Sesterská uniforma

Řádový oděv

Pracovní oděv

13. Seznam příloh

- 1. Sv. Zdislava**
- 2. Lazaret v Národním domě Třebíč – 1. světová válka**
- 3. Uniforma diplomovaných sester pro ústavní péči z roku 1927**
- 4. Vývojová řada uniforem českých sester ve 20. století**
- 5. Informační leták Spolku diplomovaných sester**
- 6. Uniforma diplomovaných sester činných v ústavní službě z 30. let 20. století**
- 7. Reklama pro zakoupení klobouku ke stejnokroji**
- 8. Zápis z porady odborné komise Ministerstva zdravotnictví ze dne 15. prosince 1949**
- 9. Uniformy sester a sanitářek z 50. let 20. století**
- 10. Uniforma dětských sester, Návrhy na uniformy dětských sester**
- 11. Návštěvní služba v rodinách, Sestry ČSČK**
- 12. Výkony a pracoviště, kde je nutno používat zástěru**
- 13. Uniformy zdravotních sester po roce 1974**

Příloha 1.

Příloha 2.

Lazaret v Národním domě Třebíč – 1. světová válka (96)

Příloha 3.

Uniforma diplomovaných sester pro ústavní péči z roku 1927 (93)

Příloha 4.

Vývojová řada uniforem českých sester ve 20. století (16)

- Zleva: ▪ První slavnostní uniforma z let 1918 až 1925. Čepec se závojem, tmavomodré dlouhé šaty, krátká pláštěnka.
- 20. léta. Oblečení pro návštěvní službu v rodinách - šedé šaty, tmavočervený čepec, tmavá, dlouhá pláštěnka.
 - Pracovní oblečení sestry ČSČK - 30. léta.
 - Nemocniční sestra během II. světové války. Skládaný čepec, šedomodré šaty.
 - Slavnostní tmavomodré šaty s bílým límečkem. Do 50. let.
 - Připínací límeček, bleděmodré šaty, nažehlená zástěra. 50. léta.
 - A to už známe: "táčko" čepec

Doplňky stejnokrojů
DIPLOMOVANÝCH
SESTER

O d z n a k diplomované sestry.

Lim e č e k z bílého piké připíná se k šatům pa- tentními. Strih nakreslen uvnitř.

M a n ž e t a 35 cm široká spíná se s rukávem dvo- jím knoflíkem.

K n o f l í k y 18 mm v průměru, jed- noduché se 4 dírkami, k světlým šatům bílé, k tmavomodrým tmavomodré.

H y g i e n i c k á o b u v s nižším podpatkem, vždy opa- třeným gumou k zajištění tiché chůze. V h o d n o u o b u v d o d á B A Ť A.

Pro službu ústavní: bílé plátěné sítěvice s ce- logum. podpatkem i po- dražkou.

Kč 12.-

Pro práci mimo ústav: černé kožené sítěvice.

Kč 49.-

CO JE SPOLEK
DIPLOMOVANÝCH
SESTER?

Spolek diplomovaných sester v ČSR je odbornou celostátní organizací, která sdružuje československé sestry bez roz- dílu národní, náboženské nebo politické příslušnosti.

Spolek usiluje o povznesení ošetrova- telského stavu, hájí zájmy svých členek a stará se o zvýšení odbor. vzdělání.

Za činné členky jsou přijímány absol- ventky ošetrovatelských škol, za při- spívající členky ošetrovatelky, ochotné přispívat na účely spolku nejméně Kč 50.- ročně.

Sídlo spolku: Praha II., Ječná ul. 4
telefon č. 323-48.

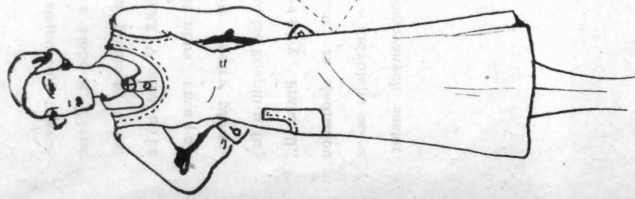
Vydal Spolek diplomovaných sester v ČSR na základě anket v roce 1937, po schválení valnou schůzí SDS 12. I. 1938.

UNIFORMA PŘEDSTAVUJE BEZE SLOV
STEJNOKROJE
DIPLOMOVANÝCH
SESTER

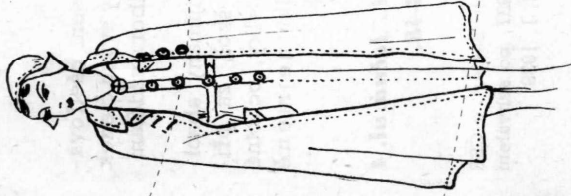
Vyeházkový stejnokroj: tmavo- modrý plášť a klobouk, černé sítěvice, šedé puntóčky a ru- kavice. O D Z N A K. V zimě bílá šálka, teplejší obuv, t m a v o - m o d r ý s v e t r. S v e t r y p ř e d e - psaného střihu lze koupiti u fir- my M i c h o v s k ý, P r a h a I I., V á c l a v s k é n á m., za sjednancou cenu Kč 72.-. Odvolejte se na Spolek diplomovaných sester.

V ústavech

léčebných (nemocnice, sanatoria, ozdravovny, nemocenské pojišťovny, ambulatoria), sociálně-zdravotních (poradny, zdravotní stanice, školní práce a j.)
v ošetrovatelské a zdravotní službě v rodinách

diplomované sestry nosí prací šaty
bleděmodré, bílý límeček a čepicek,
bílou zástěru. Černé střevíce a šedé
punčochy, nebo bílé střevíce a bílé
punčochy, ODZNAK.

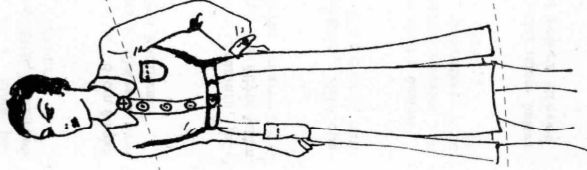
vrchní diplomované sestry nosí bílé
prací šaty, bílé střevíce a punčochy,
ODZNAK. Diplomované sestry v ústa-
vech nosí tmavomodrou pláštěnku se
světlemodrou podšívkou.

Střih límečku

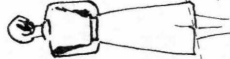
Mimo ústav

v sociálně-zdravotní službě, v úřadech,
kancelářích, ve schůzích, při sjezdech
a podobně, nosí diplomované
sestry

tmavomodrá šaty s bílým límeč-
kem a manžetami, černé stře-
vice, šedé punčochy, ODZNAK.

Manžety i pásek 3-5 cm široké,
tvar límečku podle
nákreasu.

Příloha 6.

Uniforma diplomovaných sester činných v ústavní službě z 30. let 20. století

Máte již klobouk ke stejnokroji

schválený Spolkem diplom. sester v ČSR.?

Opatřete si ho jedině u naší české firmy

ST. BARTOŠ, TOVÁRNA NA KLOBOUKY,
PRAHA II., PALACKÉHO UL. 13, III. p.

TELEF. 24109 a 39814.

Klobouk je trvanlivý a v prvotřídním provedení pouze za K 37.—, lze jej použít ke stejnokroji i k civil. šatům! Jest vyzkoušený a slušivý - vyráběn jest výhradně fou St. Bartoš. Pražské sestry mohou si jej osobně zakoupit v prodejně, venkovské objednat s udáním velikosti hlavy a značky

D. S.

Klobouky se zasílají na dobírku, obal a poštovné se účtuje zvlášť.

Příloha 8.

Zápis z porady odborné komise Ministerstva zdravotnictví ze dne 15. prosince 1949

(58)

Z á p i s

z porady odborné komise Ministerstva zdravotnictví pro normalisaci ústavního prádla konané dne 15. prosince 1949 v zasedací síni Libereckých komunálních podniků, zakázková a doplňková výroba, v Liberci, U plynojemu č. 4 za přítomnosti pánů:

Z Ministerstva zdravotnictví Dra Josefa Straky
Státní školy ošetrovatelské v Praze II řed. Rypáčkové
Státní fakultní nemocnice v Praze, řed. Kynkory
Státní oblastní nemocnice Pardubice, ředitele Sokola
Státní oblastní nemocnice, Kladno, ředitele Navrátila
Státní oblastní nemocnice, Kolín, řed. Lankaše (mluvnu)
Státní oblastní nemocnice Prostějov, řed. Měhůlky
Státní oblastní nemocnice v Polhřimově, řed. Opočenského
Státní oblastní nemocnice, Liberec, řed. Teichmana
Komunálních podniků Okresu Liberec, ředitele Rubeše, Meiera a Drbohlava

Jednání zahájil pan Dr. Straka o 14 hodině odpolední v zastoupení Ministerstva zdravotnictví a uvítání přítomných a v úvodním proslovu vysvětlil účel dnešní porady a shrnul stručně důvody, které vedly Ministerstvo zdravotnictví k soustředění šití nemocničního prádla ve zdejšímu podniku,

Podle výnosu MZ V -1-10.542 ze dne 27. září 1949 otištěného ve Sbírce oběžníků pro Krajské národní výbory č. 37 Oběžník č. 567. Na základě tohoto výnosu má zdejší komunální podnik objednávky nemocnic a léčebných ústavů, jichž zpracování si vyžádal v době asi 4 měsíců. Poněvadž každý ústav objednává nemocniční prádlo různých velikostí a různých vzorů, je potřebí, aby za účasti praktických nemocničních odborníků byly v dnešní a zítřejší poradě vypracovány typy jednotlivých druhů ústavního prádla, stanovených potřebných velikostí a materiálu, z něhož toto prádlo má býti zhotoveno. Zástupci pozvaných nemocnic přivezli s sebou vzory prádla v těchto ústavech používaných a zástupci zdejšího závodu předložili typy prádla zdejšími závodem dosud pro nemocnice a ostatní léčebné ústavy vyráběné. Toto prádlo bylo postupně probráno vyzkoušeno na předváděcích modelech ze zaměstnanců zdejšího závodu a po podrobných úvahách a rozpravě dospělo se k následujícím jednotlivým typům.

Prostěradla	150 x 260	zhotoveno z kalika
Prostěradla dětská	130 x 210	
Prostěradla kojenecká	105 x 160	zhotoveno z véby
Prostěradla novorozenecká	90 x 130	véba 90 x 40
Podložky	150 x 100 - 140	
Kapny	200 x 140	v povlakové

Povlaky na polštáře 60 x 90 + 5 cm na šev

Povlaky na klíny, nebylo dosaženo dohody vzhledem k tomu, že klíny jsou různé velikosti

Povlak na péřový polštář 70 x 50 a sypek .

Pí, ředitelka Rypáčková uvádí, že jsou cíšky různých velikostí. Cíšek může být použito bez knoflíků a bez tkaníček. Pouze zůstane na jedné straně cíška otevřena a peří se setřese podle potřeby. Uvádí dále, že tento vzor se zejména uplatnil velmi dobře v Americe, kde se prakticky velmi používá a doporučuje tento .

Pan řed.Sokol uvádí, že mnozí pacienti do nemocnic nosí si polštáře sami, což však naprosto nemůže dovoliti, aby se nepřinesl do nemocnic nečistý hmyz .

Paní ředitelka navrhuje, aby k vůli úpravě postele byla deka zachycena do povlaku tkaníčkou a to v rozích k tomuto návrhu se rovněž připojuje p. řed. Řehálka .

Pan řed.Řehálka dále navrhuje, aby byly deky pro pacienty dlouhé 200cm a 140 cm široké z toho důvodu, že pacienti s oblibou vystrkují nohy z pod deky a když by tato krátká byla, mohlo by i nastati nebezpečí nachlazení, ježto je zjištěno, že všechny nemocnice nemají ještě ústřední topení. Rovněž pan řed. Řehálka má sám jako pacient tuto zkušenost a doporučuje deku délky jak shora uvedeno. Dojednáno, že se cíchy na příkrývky budou šít z povlakové tkaniny .

Dojednáno dále, že budou cíchy spotřeba materiálu 145 cm - 142 cm
totéž na kapny " " 145 cm - 142 cm

Pro kojence se navrhuje pouze véba, jelikož bylo zjištěno, že po použití kalika se tvoří vyrážky .

3
Proužky: dojednáno - velikost 160 - 140 cm
V případě, že bude k dispozici látka o šíři 160 cm, použije se tato jako délka. Šíře se přizpůsobí dle potřeby.

Dále byla zavedena diskuse o vetkávání odlišného znamení do tkaniny přímo. Ku př. aby se vetkalo do tkaniny /do krajů/ "nemocnice". Pí. řed. Rýpáčková navrhuje, že v Americe se velmi osvědčily vetkané pruhy barevných odstínů přímo do látky, t.j. v jedné třetině tkaniny. Tento návrh se schvaluje. Pan řed. Sokol navrhuje dále, aby prádla byla rozlišována různými barevnými pruhy, které by přímo značily jednotlivá oddělení, jako chirurgické jinou barvu, dále tuberkulosní, infekční a t.d., takže by se těmito proužky jednotlivá oddělení s prádlem lišila. Stačí vetkat proužek 1/2 cm široký. Pan řed. Řehůlka navrhuje, aby bylo v nemocnicích používáno místo bílých pacientáckých košil pyjama. Rovněž bylo přikročeno k návrhu, aby se v průmyslu vyráběla jednotlivá šíře tkanin pro nemocnice.

Dále uvádí pí. řed. Rýpáčková, že v Podole - sanatoriu jest nemocnice moderně vybavena ložním prádlem a dětskou výbavičkou. Dojednáno, že pí. ředitelka Rýpáčková vyžádá ze sanatoria v Podole na vzor 1 dětskou soupravu a 1 kojeneckou soupravičku, 1 povlaky, které pošle k nahlédnutí Komunálním podnikům.

Přistoupeno k jednání podle předložených výkresů:

Vzor č. 1 Ošetřovatelské šaty s dlouhým rukávem :

pí. řed. Rýpáčková žádá, aby byla náprsní kapsa menší a rukáv krátký poněkud podkasaný a všitý do úzké manžety. Dolení kapsy menší a spodní šatová záložka nejméně aby byla 5 cm široká. Pásek úzký asi 3-3 1/2 cm v pase a na zavázání. Dohodnuto, že šaty budou bílé a jen pro vrchní sestry.

Vzor č. 2 Šaty pro ošetřovatelky s odpínacím límcem.

Dojednáno: pásek užší v pase na zavázání, rukáv podkasaný, všitý do manžety a u krku límeček menší, stojatý, škrobený a přislíbeno, že vzor na límeček zašle pí. řed. Rýpáčková. Dojednáno, že zůstává pouze 1 kapsa.

5. 3 - Šaty pro ošetřovatelky, dlouhý rukáv.

1. řed. Rýpáčková doporučuje 1 kapsu nahoře a jednu dole, dále rukáv krátký a pásek poněkud užší a dole širší lem.

Vzor 5. 4 - Šaty pro služebné.

Tento vzor vyhovuje až na jednu kapsu.

Vzor 5. 10 - Ženské nemocniční košile.

Košile se schvaluje, pouze kratší rukáv pod loket, velikou košile rovněž kratší.

Vzor 5. 5 - Zástěra /frajorka a šepček pro ošetřovatelky/.

Zašle p. Rýpáčková.

Vzor 5. 16 - Pracovní plášť pro ženy.

Vyhovuje, pouze užší pásek.

Vzor 5. 20 - Ženský nemocniční kabátek.

Tento vzor vyhovuje, pouze na zvláštní přání, pokud možno aby byl šit z teplého materiálu. Límeček se požaduje postavený ke krku.

Vzor 5. 21 - Nemocniční jupka.

Vzor vyhovuje, pouze o několik cm kratší.

Vzor 5. 22 - Zástěra pro služebné.

Vzor vyhovuje, všechny zástěry se mají podle tohoto vzoru šít. Pro ošetřovatelky se vyžaduje, aby byly všity šle vzadu přepnuté křížem. P. řed. přislíbila zaslati vzorek.

Vzor 5. 9 - Pacientský plášť.

Dojednáno, aby tento plášť byl přejmenován na župan, aby byl šit s kimonovými rukávy bez knoflíků a bez dírek, pouze v pase přepásaný. Jedná se o materiál z lívré grádlu pro muže proužek modrý, pro ženy proužek byrvy šedivé. P. ředitelka navrhuje, aby se rozhodovalo pokud se barvy týče na pracovišti.

Vzor 5. 8 - Pacientské spodky.

Nevyhovovaly tkanice a to nahoře při zavazování p. řed. Kohnálka navrhovla, a by tkanice byla pouze do půl pasu na provlákání v předním díle.

Dále navrhuje p. řed. Řehůlka, aby zvláště kožní oddělení mělo odlišnou barvu nemocničního prádla a to z toho důvodu, jelikož prádlo na tomto oddělení jest od různobarevných mastí umazáno, v prádelně toto dá se těžko prát a pacienti jiných oddělení se tohoto prádla štítí. Rovněž tak na prostěradlech jsou skvrny, které jsou těžko k čištění.

Vzor č. 7 - Pánská patientská košile

Tento vzor plně vyhovuje.

Vzor č. 7b - Lékařská košile

Tento vzor plně vyhovuje.

Vzor č. 27 - Patientská košilka dětská bez límce

Tento vzor vyhovuje.

Vzor č. 24 - Dětská pyjama patientské.

Vyhovuje.

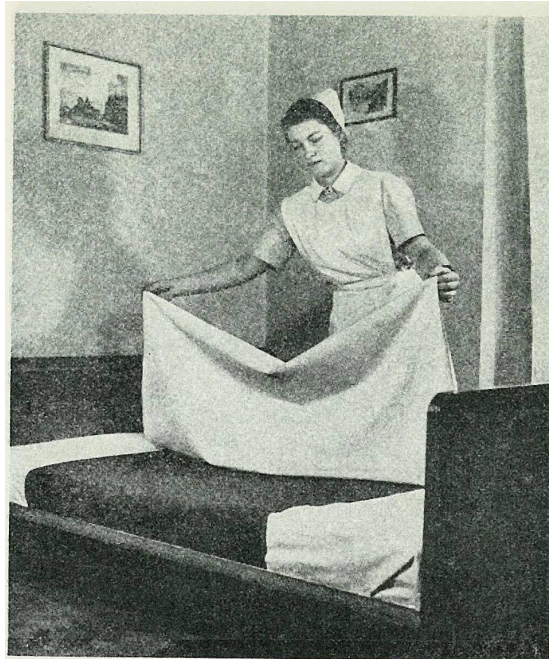
Nato bylo přistoupeno k diskusi o tom, že by sestry měly obdržet teplé pláště vzhledem k tomu, že zřízenci nemocnic obdrží zřízenecký vycházkový úbor. Rozvedla se obšírnější diskuse o šacení zřízenců, šoférů, a zaměstnaneckého personálu nemocnic.

Za účelem urychleného dalšího postupu navrhuji zástupci zdejšího závodu Ministerstvo zdravotnictví zařídilo následující:

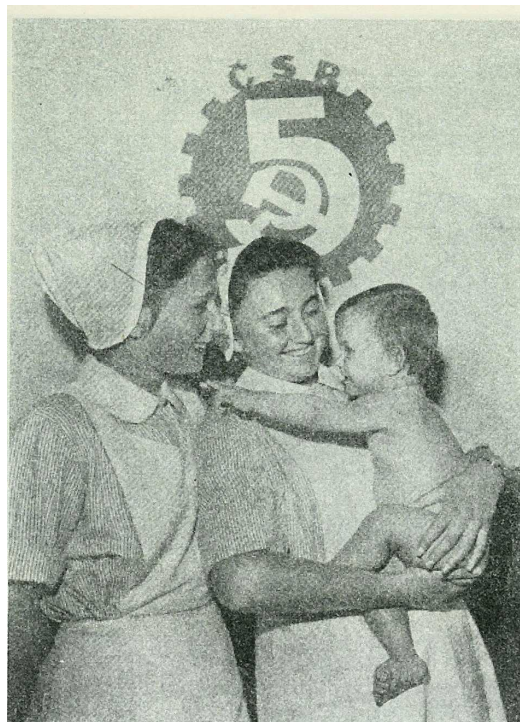
- 1./Je zapotřebí dojednat s národním podnikem Textilia, aby materiál přicházející pro nemocnice byl disponován přímo na Podniky okresu Liberec.
- 2./Dojednalo definitivně s Ministerstvem průmyslu a s generálním ředitelstvím ČTZ povolení a stanovení výroby v Komunálních podnicích v Liberci.
- 3./Dojednalo definitivně veškeré standartní vzory, aby mohla býti zahájena plánovaná výroba ve větších množstvích. Dále jest zapotřebí, aby Ministerstvo zdravotnictví sdělilo zdejšímu komunálnímu podniku potřebu jednotlivých druhů ústavního prádla a oděvů pro rok 1950.

Příloha 9.

Uniformy sester a sanitářek z 50. let 20. století

Uniforma sestry z 50. let 20. století (78)

Uniforma sanitářky v 50. letech 20. století (79)

Příloha 10.

Uniforma dětských sester

(81)

(80)

Návrhy na uniformy dětských sester (91)

Návrh č.1.

Model č. 1. - navrhly a zhotovily sestry z jeslí K. Vary - Rusalka. Celé oblečení : šaty, zástěra a třícípý šáteček. Šaty jsou z modrého bíle vzorovaného stálobarevného plátna, jednoduchého střihu, se dvěma kapsami a bílou odpínací vestičkou. Kapsy i rukávy jsou bíle lemovány. Zástěra a šáteček jsou z bílého plátna. Kompletní oblečení by sestra nosila při ošetřování dětí a ke stolování. Na procházku by nosila jen šaty.

Návrh č.1.

Návrh č.2.

Model č. 2. - navrhly a zhotovily sestry z jeslí I. v Ostrově.
Celé oblečení ; šaty, jedna velká zástěra ke kojencům, jedna malá zástěra ke stolování batolat a šáteček.
Šaty jsou sytě modré, plátěné s bílým puntíkem, do pasu zapínací, se dvěma kapsami. Od boků dozadu je páseček, límeček je kulatý, z materiálu od šatů a libovolné množství bílých odpínacích límečků.
Zástěry i šáteček jsou z bílého plátna. Na procházku by sestra nosila jen šaty.
Bylo by výhodné, aby tyto šaty byly zhotovovány v různých pastel. barvách.

Návrh č.2.

Návrh č.2.

Návrh č.3.

Model č. 3.- navrhly i zhotovily sestry z jeslí IV. v Ostrově.
Celé oblečení : šaty, zástěry a šáteček.
Šaty jsou plátěné, ze stálobarevného modrobílého proužku, rovného střihu, s rozhalenkou a se dvěma kapsami. Kapsy, rukávek a pásek jsou zdobeny příčným prožkem.
Zástěra a šáteček jsou z bílého plátna.
Na procházku by sestra chodila jen v šatech.
Vypadaly by dobře, zhotovené z materiálu různých pastelových barev.

Návrh č.3.

Návrh č.3.

Návrh č.4.

Model č. 4. - navrhly a zhotovily sestry z DD v Radošově u K. Varů
Celé oblečení je třídílné ; základ tvoří bílá plátěná hlanka a přes
ní šatová sukně ze světlého, jemně pestrého popelínu s výstřihem.
Sukně má dvě kapsy a je přepásaná páskem.

Návrh č.4.

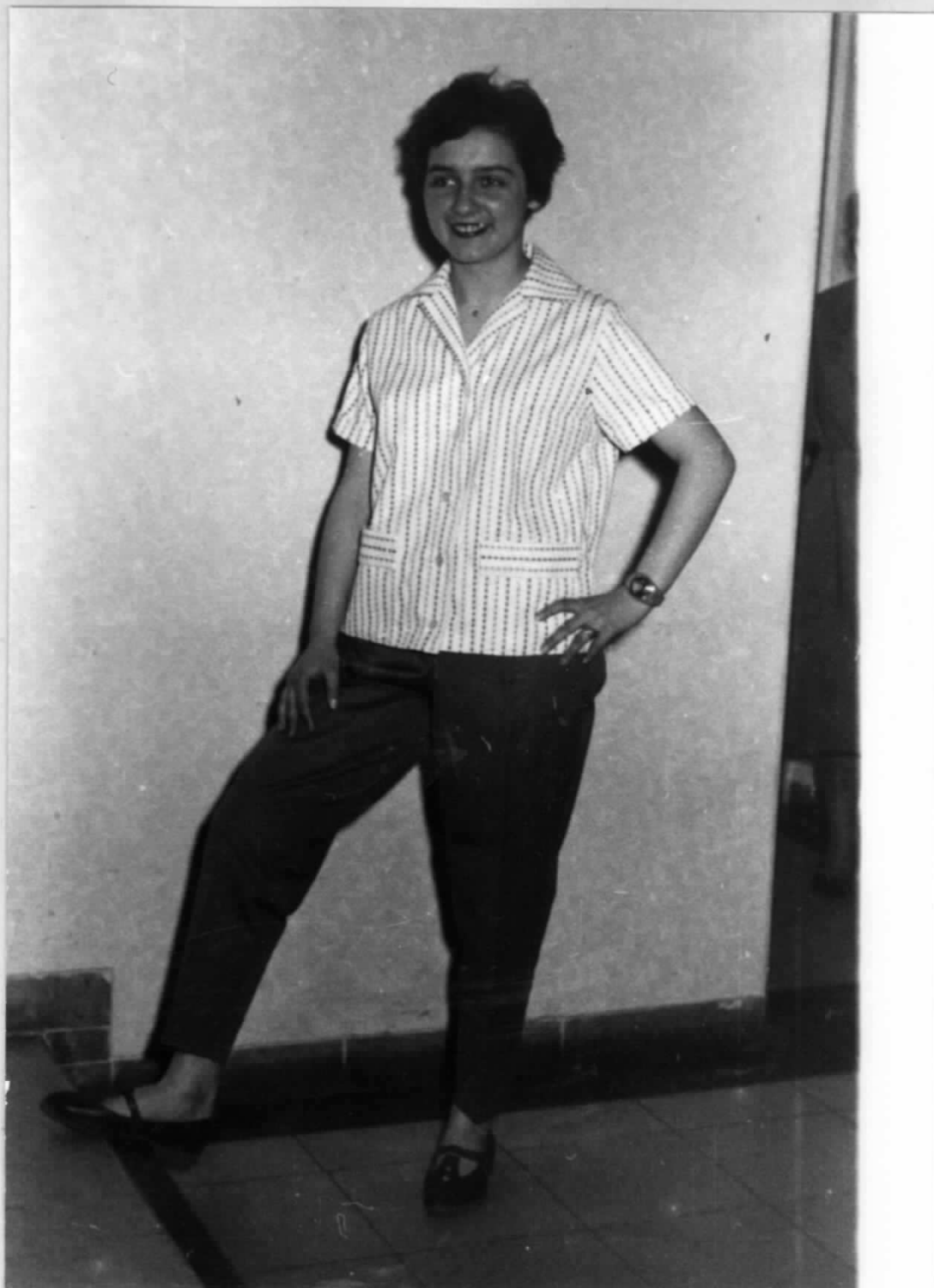
V horkém létě by sestry mohly nosit šatovou sukni jako samostatné oblečení.

Návrh č.4.

Pro vycházky a výchovnou činnost navrhnou dlouhé kalhoty ze zeleného keprového plátna.
K tomu halenka ze světlého proužkového popelínu - stejná se šatovou sukní.

Návrh č.4.

Návrh č.5.

Model č. 5 - navrhly a zhotovily sestry z jeslí K. Vary, Krušnohor. ul.
Celé oblečení : šaty, zástěra od původní uniformy, šáteček a bílý
vlněný kabátek na terasu.
Šaty jsou z bílé, barevně proužkové véby, košilového střihu, se dvě
ma kapsami a přepásané páskem. Zástěra a šáteček jsou z bílého plát-
na. Oblečení doplňuje kabátek na terasu, který je pro sestry v jes-
lích nepostradatelný.

Návrh č.6.

Návrh č. 6 - navrhly a zhotovily sestry z jeslí Rusalka K. Vary
Celé oblečení ; šaty, zástěra a šáteček.
Šaty jsou z barevného kanafasu, který se velmi dobře pere a nemač-
ká se. Jsou rovného střihu, s rozhalenkou, páskem a se dvěma kapsami
dovnitř.
Zástěra i šáteček jsou z bílého plátna. Na procházku by sestra nosila
jen šaty.

Návrh č.6.

Návrh č.7.

Model č. 7 - navrhuje okr. dětská sestra M. Holá
Celé oblečení ; kalhoty a halenka by bylo jen pro výchovnou činnost
Halenka je z bílého plátna a kalhoty z modrotisku se dvěma kapsami.

Návrh č.8.

Model č. 8. - navrhly a zhotovily sestry z jeslí v Toužimi.
Celé oblečení ; šaty, zástěra od pův. uniformy a šáteček.
Šaty jsou z bílého modře použkovaného plátěného piké. Jsou rozpi-
naeí s rozhalenkou. Rukávy, kapsy a pásek jsou zdobeny příčným pru-
hem. Zástěra je od pův. uniformy, šáteček je ze stejné látky jako
šaty.

Příloha 11.

Návštěvní služba v rodinách, Sestry ČSČK

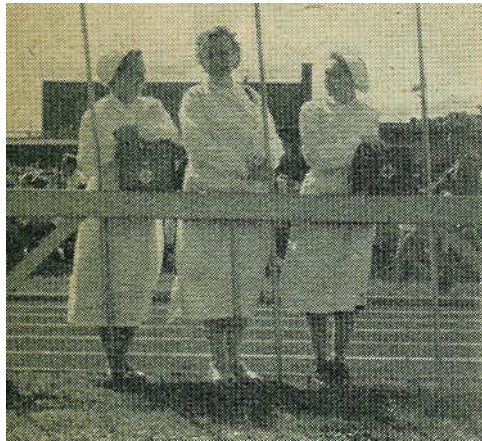
Návštěvní služba v rodinách (82)

Sestra ČSČK (83)

Sestra ČSČK (84)

Sestra ČSČK (85)

Sestra ČSČK (86)

Příloha 12.

Výkony a pracoviště, kde je nutno používat zástěru (31)

1. Operační sály, a porodnické sály, resuscitace, včetně septického sálu resp. vyšetřovny při malých operačních zákrocích intenzivní péče, popáleniny, plastická chirurgie, traumatologie, stomatologie, sterilizace a centrální sterilizace, ostatní operativní obory pouze v operačních traktech (otorino, oční apod.); pokoje patologických novorozenců, novorozenecké pokoje, mléčná kuchyně;
2. Všechny úkony s možností ranné infekce;
3. Veškerá infekční oddělení, včetně odd. pro bacilonosiče;
4. Oddělení respiračních onemocnění (zejména tbc kurativa);
5. Virologické oddělení, kde se pracuje s tkáňovými kulturami;
6. Pracoviště s vysoce virulentními mikroby a rickettsiemi;
7. Sterilní boxy mikrobiologických oddělení;
8. Soudně patologicko-anatomická oddělení (pitevny);
9. Pracoviště s otevřenými zářiči podle ČSN 34 1730;
10. Pro provádění punkcí, při převazech, přípravě transfúze apod.;
11. Veškerá manipulace s potravinami a nádobím, na pracovištích péče o dítě včetně jeslí při rozdělávání a podávání jídla (krmení);
12. Manipulace se špinavým prádlem;
13. Dezinfekční stanice ve zdravotnických zařízeních;
14. Z důvodů bezpečnostních i na jiných pracovištích a případech, např. při práci na strojích, v laboratořích apod., kdy rozhodne vedoucí.

Příloha 13.

Uniforma zdravotních sester po roce 1974

(88)

(89)